

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav speciálněpedagogických studií

KVĚTA MRÁZKOVÁ

III. ročník – kombinované studium

Obor: speciální pedagogika předškolního věku

ROZVOJ EMOČNÍ INTELIGENCE DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Pavel Kusák, CSc.

OLOMOUC 2009

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 28. dubna 2009

Děkuji PhDr. Pavlu Kusákovi, CSc., za odborné vedení práce, poskytování rad a materiálových podkladů k práci, ale i pedagogům mateřských škol za jejich věnovaný čas.

Obsah

Úvod.....	5
Teoretická část	7
1. Emoční inteligence.....	7
1.1 Teorie emoční inteligence.....	7
1.2 Emoce v životě člověka	8
1.3 Emoční a sociální schopnosti.....	9
2. Předškolní vzdělávání	12
2.1 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání	12
2.2 Školní a třídní vzdělávací program	14
3. Emoční inteligence a mateřská škola	16
3.1 Emoční inteligence v Rámcovém vzdělávacím programu.....	16
3.2 Emoční výchova v mateřské škole.....	16
Praktická část	19
4. Aplikace EQ ve vzdělávacích programech vybraných mateřských škol na území Hlavního města Prahy	19
5. Mateřská škola Na Přesypu.....	20
5.1 Charakteristika školního vzdělávacího programu.....	20
5.2 Charakteristika třídního vzdělávacího programu 2. třídy	21
5.3 Aplikace EQ v Mateřské škole Na Přesypu	21
5.4 Vnímání problematiky EQ pedagogem.....	22
6. Katolická mateřská škola sv. Klimenta.....	23
6.1 Charakteristika školního a třídního vzdělávacího programu	23
6.2 Aplikace EQ v Katolické mateřské škole sv. Klimenta	24
6.3 Vnímání problematiky EQ pedagogem.....	24
7. Waldorfská mateřská škola	26
7.1 Charakteristika školního vzdělávacího programu.....	26
7.2 Charakteristika třídního vzdělávacího programu 1. třídy	27
7.3 Aplikace EQ ve Waldorfské mateřské škole.....	27
7.4 Vnímání problematiky EQ pedagogem.....	29
8. Námořnická školka Pohoda – Zdravá MŠ	30
8.1 Charakteristika školního vzdělávacího programu.....	30
8.2 Charakteristika třídního vzdělávacího programu Žluté třídy	31
8.3 Aplikace EQ v Námořnické školce Pohoda	31
8.4 Vnímání problematiky EQ pedagogem.....	32
9. Diskuse.....	33
Závěr	35
Použitá literatura	36
Seznam příloh	37

Úvod

Emoční prožívání hraje v životě člověka nezastupitelnou úlohu. Umožňuje mu zaujmout vlastní postoj k určité události nebo člověku, uvědomit si motivy jednání svého i druhých, a také nacházet odpovídající způsoby komunikace s druhými. K rozvoji emočních a sociálních schopností dochází v průběhu socializace. Ta probíhá nevědomě už od narození, a to v rodině. V předškolním věku jsou děti přirozeně zvědavé a otevřené novým podnětům. Přijímají nekriticky názory ze svého okolí a učí se nápodobou. Právě v tomto věku je důležité učit děti správným postojům k sobě i druhým a rovněž porozumění vlastním pocitům a ovládnutí jejich projevů.

Požadavky na emoční schopnosti jedince se v současné personalistice dostávají na přední příčky při výběrových řízeních na významné pozice. Příprava na zvládnutí těchto požadavků však bývá zahrnuta do profesní přípravy ve vzdělávacích institucích minimálně. Přitom právě škola hraje rozhodující úlohu pro další vývoj dětí, zvláště pak tam, kde se nedostává potřebné množství podnětů v rodině. Postavení školy v rozvoji emočních a sociálních schopností má svůj nemalý podíl pro celý život dítěte, vliv rodiny však v této oblasti dominuje. Rozšiřující se sociální prostředí o vrstevníky a další autoritu – pedagoga – staví dítě do nových rolí a situací, se kterými se musí vyrovnat a naučit se na ně reagovat odpovídajícím způsobem.

Všechny tyto myšlenky mě vedly k tomu, abych se v této práci podrobněji zabývala emoční výchovou předškolních dětí. Toto téma se mi zdá být velmi aktuální, o čem jsem se přesvědčila ve své pedagogické praxi.

Cílem této bakalářské práce je srovnání praxe čtyř pražských mateřských škol a jejich odlišného pojetí emoční výchovy ve vzdělávacích programech. Součástí srovnání je i rozhovor s pedagogy, který doplňuje teoretická východiska programů o jejich vlastní názory a zkušenosti. Výběrem jednotlivých typů mateřských škol (běžná, církevní, alternativní a zdravá MŠ) bych ráda poukázala na poměrně široké spektrum možností rozvoje emoční inteligence ve výchovně vzdělávacím procesu.

Tato práce je koncipována do devíti kapitol. V teoretické části se zabývám definováním emoční inteligence a jejím uplatněním v životě člověka. Dále vysvětluji současné plánování mateřské školy, které vychází z Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, nastíním možnosti, jak z tohoto programu můžeme pro emoční výchovu čerpat a proč je vůbec emoční výchova vhodná pro předškolní věk.

Praktickou část tvoří charakteristika vybraných mateřských škol, jejich školních a třídních vzdělávacích programů. Nastíním zde způsob aplikace emoční inteligence v dané škole a vnímání problematiky emoční inteligence konkrétním pedagogickým pracovníkem. Celkové zhodnocení nakonec podá diskuse.

Teoretická část

1. Emoční inteligence

1.1 Teorie emoční inteligence

Inteligence je jedna z vrozených vlastností člověka. Charakterizujeme ji jako rozumovou schopnost postihovat vztahy mezi předměty a jevy a současně využívat minulé zkušenosti v nově vzniklých situacích. Pro úspěšný život, soukromý i profesní, je však stejně důležitá inteligence emoční (EQ), která zahrnuje schopnost rozumět svým citům, znát city druhých a ve svém myšlení i jednání se jimi řídit. A protože emoce ovlivňují také způsob, jak člověk řeší problémy, je důležitou schopností své emoce umět ovládat (Paulínová, 1998).

Jeden z nejvýznamnějších teoretiků inteligence, všímající si rozdílů mezi intelektuální a emoční kapacitou, Howard Gardner, psycholog na Harvardské univerzitě, předestřel v roce 1983 široce pojatý model „mnohostranné inteligence“. V jeho výčtu sedmi druhů inteligence figurují nejen humanitní a matematické vlohy, ale i dvě „osobnostní“ vlastnosti: schopnost vyznat se sám v sobě a sociální adaptabilita (Goleman, 2000). Pojem „emoční inteligence“ použili poprvé v roce 1990 psychologové Peter Salovey z Yaleovy univerzity a John Mayer z New Hampshirské univerzity. Byl použit pro popis emočních vlastností člověka. V roce 1995 uvedl tento pojem ve všeobecnou známost Daniel Goleman svou knihou nazvanou Emotional Intelligence (Shapiro, 1998).

Goleman charakterizuje emoční inteligenci jako schopnost vyznat se sám v sobě i v ostatních, vnitřní motivaci a zvládnutí vlastních emocí i emocí cizích. Podává přehled emočních a sociálních schopností, které umožňují vytvořit si komplexnější obraz o emoční inteligenci:

Sebeuvědomění. Vědět, co v daném okamžiku cítíme, umět uplatnit vlastní preference v rozhodování, realisticky odhadnout vlastní možnosti a schopnosti, vystupovat s oprávněnou sebedůvěrou.

Sebeovládání. Směřování vlastních emocí tak, aby se staly spíše motorem než brzdou jednání ve smyslu směřování k vytyčeným cílům. Svědomitost, schopnost odložit uspokojení v zájmu dosažení vzdálenějších cílů; schopnost rychle se vzpamatovat z emočního stresu.

Motivace. V duchu nejvlastnějších preferencí mířit k cíli, s jejich pomocí se snažit převzít iniciativu, soustavně zvyšovat nároky na sebe samé a prokazovat odolnost vůči nezdarům a zklamáním.

Empatie. Vžít se do pocitů druhých, dokázat se na problémy podívat jejich očima, mít přátelské vztahy k co nejširšímu okruhu osob.

Společenská obratnost. Zvládat vlastní emoce, přesně odhadovat nejrůznější společenské vztahy a situace; dokázat jednat schůdně, umět užívat společenskou obratnost k přesvědčování, vedení lidí, umět ji uplatnit ve vyjednávání a smířčí taktice, v zájmu spolupráce i týmové práce (Goleman, 2000).

1.2 Emoce v životě člověka

Emoce (city) jsou psychické procesy vyjadřující vztah člověka k lidem, věcem, jevům, ale také k sobě samému. Vyjadřují libost a nelibost, kladný či záporný postoj (Paulínová, 1998). Hodnocení se řídí našimi potřebami a cíli. Projevuje se v mimice obličeje (smích, pláč, údiv apod.), v pohybech celého těla, v zabarvení hlasu i ve změnách činnosti vnitřních orgánů (bušení srdce, zrychlené dýchání, zrudnutí nebo zblednutí). Citové procesy se společně s volními označují jako procesy motivační (Čáp, 1998).

Emoce jsou součástí našeho každodenního života. Člověk je prožívá neustále. Jsou jednou oblastí naší psychiky, druhou oblastí je logické uvažování. Pokud se člověk cítí bezpečně a vyrovnaně, obě oblasti spolupracují. Mírné nebo středně silné pozitivní emoce mívají dokonce podporující účinek na ostatní psychické funkce i na naše jednání. Naopak negativní emoce, čím jsou silnější, tím větší je jejich tlumící vliv na rozumové složky naší psychiky. Emoce tak ovlivňují pozornost, vnímání, myšlení i paměť (Kopřiva, 2006).

V posledních deseti letech se stále častěji hovoří o emoční ochablosti dětí a dospívajících a také o citové otupělosti v rodinách i ve společnosti. Za jejich příčinu sociologové považují změny ve společenských vzorcích chování, větší rozvodovost, vliv televize a médií i stále se zkracující dobu, kterou rodiče tráví se svými dětmi. Zároveň se však rovněž rozvíjí vědecký výzkum emocí, který přináší nové poznatky o funkcích lidského mozku a jeho emočních center. Tyto poznatky, především z oboru neurologie, se začínají pomalu dostávat do povědomí odborné i laické veřejnosti. A umožňují tak nový pohled na dítě, jeho vývoj i způsob výchovy a

vzdělávání (Goleman, 1997). Menší genetické zatížení EQ oproti IQ poskytuje rodičům a pedagogům velkou příležitost k jejímu zvyšování (Shapiro, 1998).

Emoční učení, tedy rozvíjení emoční inteligence, je celoživotní proces. Za jeho klíčové období je však považováno dětství. Od narození dítě vnímá své okolí. Podle E. Eriksona si v závislosti na jeho přístupu k němu formuje „základní důvěru“ nebo základní nedůvěru k sobě i ostatním lidem. Přibližně do čtyř let věku probíhá u dítěte nejintenzivnější a nejsnadnější učení než kdykoliv později v životě. Negativní citové zážitky mohou v tomto věku oslabit funkci mozkových center zodpovědných za učení, a poškodit tak intelekt. Oproti tomu pozitivní citové zážitky z dětství a vytvoření základní důvěry jsou předpokladem k rozvoji všech vloh dítěte i pozitivního ovlivnění jeho citového a společenského života v dospělosti. Náš mozek je tedy od narození formován především chováním našich rodičů, ale i nejbližšího okolí (Goleman, 1997).

1.3 Emoční a sociální schopnosti

Přesto, že je v současné době kladen velký důraz na intelektové schopnosti a výkon, ať už ve vzdělávání nebo v pracovním procesu, dostávají se stále více do popředí emoční a sociální schopnosti jedince. Jejich vliv na úspěšný a spokojený život začíná hrát nemalou roli v nových metodách výchovy i vzdělávání (Goleman, 1997). Golemanova klasifikace těchto schopností umožňuje lepší uchopení emoční inteligence a také uvědomění si, co všechno ji ovlivňuje, rozvíjí nebo naopak omezuje. Je ale nutné brát též v úvahu vzájemnou propojenost a závislost těchto schopností jedné na druhé.

Sebeuvědomění závisí na schopnosti poznávat sám sebe a rozlišovat své emoce. Objektívni pohled na vlastní prožívání umožňuje lépe emoce zvládat a pracovat s nimi, což přispívá ke zdravému emočnímu životu i pozitivnímu pohledu na svět (Goleman, 1997). Rozvoj této schopnosti je závislý na prostředí jedince, v kterém vyrůstá. Popírání či nepřiměřené hodnocení jeho emocí zkresluje vlastní sebeobraz a brzdí rozvoj osobnosti i zájem věnovat svým emocím pozornost. Člověk se tak odnaučí je rozlišovat a řídit se podle názorů druhých, než podle toho, jak to sám cítí. Naopak empatická reakce okolí, která pojmenuje pocity nebo očekávání druhého, pomáhá orientovat se v sobě – uvědomovat si své emoce, motivy, přání a rozlišovat je. Umět sdělit, jak se cítíme, co potřebujeme a očekáváme, mnohdy předchází konfliktům či nedorozuměním (Kopřiva, 2006).

Sebeovládání, jehož předpokladem je sebeuvědomění, znamená „odložení uspokojení z vlastního rozhodnutí za účelem dosažení cíle“ (Mischel in Goleman, 1997, s. 87). Odolat impulsu, navzdory tomu, že vzbuzovat v nás touhu k činu je samou podstatou emocí, je považováno za nejdůležitější psychickou kvalitu pro úspěšný život. Nejen že napomáhá ke snížení náchylnosti k citovému zhroucení, k trémě či regresivnímu chování ve stresu, ale také zvyšuje vytrvalost a pracovní výkonnost. Příčinou nezvládnutí emocí bývá většinou dlouhodobý stres nebo pocit ohrožení. Emoce příliš intenzivní nebo dlouhotrvající podkopávají naši stabilitu i intelektové schopnosti. Silné negativní emoce obracejí naši pozornost na nás samotné a tím znemožňují soustředění na něco jiného, snižují naši motivaci, narušují krátkodobou paměť i schopnost myslet nebo řešit problémy. Katarze, vybití silných negativních emocí neboli ponechání jim volného průběhu, nebývá tím nejlepším řešením. Zpravidla ještě zvýší podráždění emočních center v mozku a tím prodlouží délku trvání emoce (Goleman, 1997). Na zmírnění nebo zvládnutí emocí má dobrý vliv nejprve ztišení emocí – odeznění jejich fyziologické reakce a poté kognitivní pochopení situace (Kopřiva, 2006).

Motivace a emoce mají též latinský kořen slova, oba jsou odvozeny od slovesa motere, „hnát, hýbat se“. Emoce jsou tím, co nás pohání k dosažení vytyčených cílů, to ony v nás živí motivaci a motivace zase zpětně ovlivňuje naše vnímání a jednání (Goleman, 2000). Většinu motivů si člověk uvědomuje, jsou ale i takové, které si neumí vysvětlit. Jsou to například potlačené touhy, přání a pudy. Motivace velmi úzce souvisí se základními lidskými potřebami a životními hodnotami člověka (Paulínová, 1998). A také s pozitivním postojem k životu. Naděje, tedy něco víc než jen optimistický pocit, podporuje schopnost sám sebe motivovat a zvyšuje vynalézavost v přístupu k řešení problémů. Naději lze definovat jako „víru, že máme dostatek vůle a schopností dosáhnout svých cílů, ať už jsou jakékoliv“ (Snyder in Goleman, 1997, s. 91). Pozitivní motivace – pocit nadšení, upřímná snaha a sebevědomí nám dodávají vytrvalost i schopnost překonávat překážky a plně se soustředit na daný problém. K aktivování motivace přispívá podpora přirozených zájmů a zdolávání úkolů, které odpovídají svou náročností našim schopnostem, nejsou ani příliš jednoduché, ani extrémně obtížné (Goleman, 1997). Přestože přetrvává všeobecný názor o podporování motivace odměnami nebo příslibem trestu, je řadou psychologických pokusů naopak potvrzené snížení vnitřního zájmu. Ke zvýšení motivace dochází kupříkladu při udělení zpětné vazby, popsání úspěchu, možnosti výběru, smysluplnosti činnosti, možnosti spolupráce a uspokojení potřeby přijetí druhými (Kopřiva, 2006).

Empatie pramení ze sebeuvědomění: čím otevřenější jsme k vlastním emocím, tím lépe dokážeme rozeznávat a chápat city a jednání druhých. Emoce, na rozdíl od myšlenek,

vyjadřujeme slovy jen zřídka, mnohem častěji je projevujeme neverbálními projevy jako tónem hlasu, gesty, výrazem tváře apod. Tyto signály, vysílané druhou osobou, vnímáme téměř vždy podvědomě. Z výsledků výzkumů můžeme vysledovat kořeny soucitu už od nejranějšího dětství. Nedostatek citové pozornosti ze strany rodičů však empatii otupuje (Goleman, 1997). Stejně tak i jednostranné zaměření se na výkon dítěte – rozvoj jeho schopností a dovedností, působí na úkor podporování vývoje v oblasti emoční a sociální. A rovněž neuspokojená potřeba zájmu a lásky vede většinou k emoční plochosti. Člověk neumí pojmenovat své pocity, ani se vžít do pocitů druhých. Empatické reakci se potřebujeme učit, schopnost empatie je však vrozená. Největší přínos má pro rozvoj osobnosti a udržování dobrých vztahů. Pojmenování toho, co druhý pravděpodobně prožívá, zvyšuje u dětí dovednost rozpoznávat a zvládat své emoce a motivy (Kopřiva, 2006).

Společenská obratnost je základem pro rozvoj umění mezilidských vztahů. Abychom byli schopni šetrně nakládat s city druhých lidí, musíme v sobě rozvinout především dvě emoční dovednosti – sebeovládání a empatii. Při každém setkání vysíláme emoční signály, jež ovlivňují člověka, s nímž jsme v kontaktu. Projevování emocí se řídí pravidly dané kultury, které si člověk osvojuje nápodobou už od dětství. Dodržování těchto pravidel znamená působit na své okolí optimálním způsobem. Čím jsme společensky obratnější, tím lépe ovládneme naše „vysílané“ signály. Lidé, kteří jen s obtížemi přijímají, rozeznávají či vyjadřují emoce, mívají často problémy v osobních vztazích, protože ostatní se s nimi necítí příjemně, i když nedokážou říci, proč tomu tak je. A oproti tomu lidé, kteří dokážou ukonejšit negativní emoce druhých, jsou zvláště vyhledáváni. Udání emočního tónu v rozhovoru je v jistém smyslu projevem dominance na hluboké intimní úrovni: znamená vést citový stav druhého člověka. Pokud jde o osobní komunikaci, pak ten člověk, který emoce projevuje silněji, je zpravidla tím, jehož emoce jsou přenášeny na druhého. Dle Hatche a Gardnera jsou součástí interpersonální inteligence čtyři schopnosti: osobní spojení (empatie), sociální analýza (schopnost rozlišovat a chápat lidské city, motivaci, starosti a zájmy), organizace skupiny a vyjednávání řešení a závěrů. Jsou nezbytnou součástí taktu, společenského úspěchu a dokonce i osobní přitažlivosti. Patří k nim ale také schopnost týmové práce, otevřené komunikace, spolupráce, aktivního naslouchání a vyjádření vlastního názoru (Goleman, 1997). Prostředím, kde děti mohou získávat společenskou obratnost, je kromě rodiny vrstevnická skupina ve škole. O její nesmírně důležité socializační funkci není pochyb. Jestliže rozvoj sociálních, komunikačních nebo pracovních dovedností v rodině naráží na určité hranice a jestliže další rozvoj těchto dovedností neumožní dětem ani škola, v níž tráví podstatnou část svého dětství a mládí, řada z nich si tento nedostatek ponese dál do života (Kopřiva, 2006).

2. Předškolní vzdělávání

2.1 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) navazuje na historické tradice a zkušenosti předškolního vzdělávání v ČR a vznikl po více než deset let. Respektuje změny ve společnosti i požadavky kladené na předškolní vzdělávání v EU. Pro mateřské školy je závazný od 1. září 2003.

RVP PV je základním pedagogickým dokumentem, který určuje povinný rámec předškolního vzdělávání. Stanovuje konkrétní cíle vzdělávání; povinný obsah vzdělávání; materiální, personální a organizační podmínky vzdělávání a podmínky bezpečnosti a ochrany zdraví. Klade tak vyšší nároky na odborné kompetence pedagoga a vyžaduje i jeho větší odpovědnost (Bečvářová, 2003).

RVP PV definuje hlavní cíle předškolního vzdělávání takto:

1. rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání;
2. osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost;
3. získání osobní samostatnosti a schopnosti projevit se jako samostatná osobnost působící na své okolí (Smolíková, 2004).

Obsah předškolního vzdělávání je stanovený tak, aby odpovídal vytyčeným cílům a současně respektoval věk, předpoklady a zkušenosti dětí předškolního věku. Je strukturován do pěti oblastí, které odpovídají vývoji dítěte. V jeho životě jsou úzce propojeny a tak i vzdělávání je hodnotnější, čím více se v něm jednotlivé oblasti vzájemně propojují.

1. Dítě a jeho tělo;
2. Dítě a jeho psychika;
3. Dítě a ten druhý;
4. Dítě a společnost;
5. Dítě a svět (Smolíková, 2004).

Jednotlivé oblasti mají stanovené dílčí vzdělávací cíle, které vedou k očekávaným kompetencím, tj. k tomu, co dítě zpravidla zvládne na konci předškolního období.

Dítě a jeho tělo je oblast zaměřená na stánku biologickou. Má děti naučit jak poznatkům o vlastním těle, tak je rozvíjet v pohybových dovednostech (hrubé i jemné motoriky). Dále je vede

ke zdravým životním návykům a postojům a učí je sebeobslužným dovednostem. K naplňování cílů této oblasti pomáhají činnosti, které jsou převážně pohybové, hudebně pohybové, konstruktivní, grafické, smyslové, psychomotorické, aj.

Oblast **Dítě a jeho psychika** je rozčleněna do tří podoblastí:

1. Jazyk a řeč;
2. Poznávací schopnosti a funkce, myšlenkové operace, představivost, fantazie;
3. Sebepojetí, city a vůle.

Rozvoj řečových a komunikativních dovedností je důležitým předpokladem ke čtení i psaní. K osvojení těchto dovedností se využívají rytmické a sluchové hry, přednesy, vyprávění, dramatizace, zpěv. Pro rozvoj paměti, pozornosti, představivosti a fantazie i pozitivnímu vztahu k intelektovým schopnostem, se vybírají smyslové hry, experimenty, pozorování a činnosti zaměřené k řešení problému. Rozvoje pozitivního vztahu k sobě, schopnosti vyjádřit své pocity, dojmy a prožitky, a také dovednosti ovlivňovat své chování vůlí, se může dosáhnout prožitkovými, estetickými a tvůrčími aktivitami, sledováním pohádek a příběhů s rozbořením, podporováním důvěry dítěte ve vlastní schopnosti, apod.

Dítě a ten druhý je oblastí zaměřenou na mezilidské vztahy. Dítěti by měla nabídnout činnosti, které by mu posilovaly prosociální postoje a rozvíjely interaktivní a komunikativní dovednosti. Mají ho naučit rozvíjet vztahy s druhými, ale i chránit osobní soukromí a bezpečí. Příkladem takových činností mohou být sociální, dramatické a interaktivní hry, četba zaměřená na mezilidské vztahy, kooperativní a jiné aktivity.

Dítě a společnost dále rozvíjí předchozí oblast a uvádí děti do společnosti lidí, do světa kultury a umění. Dítě si tak utváří povědomí o morálních a estetických hodnotách a přijímá za své vzory chování ze svého okolí. Důležitou roli zde hrají společné aktivity – dramatizace, výtvarné a hudební činnosti podněcující estetický cit a vkus, návštěvy muzea nebo divadla.

Dítě a svět je zastřešující oblastí, která dítěti podává informace o bezprostředním i širokém okolí, učí ho přizpůsobovat se přirozeným změnám, rozvíjí schopnost vážit si života ve všech jeho formách a vytváří povědomí o vlastní sounáležitosti se světem. K osvojení si těchto postojů a upevnění poznatků nejlépe slouží činnosti, které dětem dávají možnost vlastního prožitku. Skrze něj si uvědomí vlastní bytí ve světě a možnosti působení v něm. Konkrétně můžeme využívat encyklopedií, obrazových materiálů, pracovních činností (pěstitelských a chovatelských, experimentů), seznamování se s místní i jinými kulturami, atd.

2.2 Školní a třídní vzdělávací program

Školní vzdělávací program (ŠVP) je součástí povinné školní dokumentace, který vychází z požadavků RVP PV (Smolíková, 2004). ŠVP představuje vlastní projekt (plán) výchovné a vzdělávací práce konkrétní MŠ. Na vzniku by se měl podílet celý kolektiv pedagogů tím, že vybírá ty vzdělávací cesty a způsoby práce, jež povedou k naplnění cílů RVP PV. Při jeho tvorbě se klade ohled na podmínky školy, stejně tak i na možnosti a potřeby dětí. Po obsahové stránce zahrnuje obecné informace o škole, tj. identifikační údaje, podmínky a organizace vzdělávání (denní a týdenní režim, aktivity během školního roku), charakteristiku školy a její vzdělávací program. Dále popisuje vzdělávací obsah (učivo uspořádané do ucelených částí) a evaluační činnosti. Pravidla a systém evaluace si vypracovává každá MŠ vlastní. Jednotně je zadán pouze způsob zpracování vzdělávacího obsahu, a to do podoby integrovaných bloků (viz níže). Do ŠVP se zahrnují také různé doplňující programy a projekty (preventivní, ekologické, rozvíjející určité dovednosti, apod.).

Integrované bloky zajišťují rozvržení učiva do tematických celků. Většinou jsou připravované na jeden školní rok, ale mohou pokrýt celé tříleté vzdělávací období. Jsou vzhledem k oblastem RVP PV průřezové a tak svým charakterem vyhovují specifikům předškolního vzdělávání. Integrovaný blok může mít také podobu programu či projektu. Vždy by ale měl přispívat k rozvoji a učení dítěte, a také k získání dovedností, poznatků, hodnot a postojů. Vychází z již osvojeného a to dále prohlubuje prostřednictvím pestré nabídky činností. Témata integrovaných bloků musí podle RVP PV reflektovat přirozený vývoj dítěte a umožnit postupné naplňování cílů všech pěti oblastí, z nichž vychází i po obsahové stránce. Obsah má být dětem blízký, spojený s jejich životem a zkušenostmi. Co se týče jejich rozsahu, mohou být dlouhodobé i krátkodobé. Každý blok je s jeho záměrem i očekávaným přínosem věcně a stručně popsán v ŠVP. Naznačuje hlavní okruhy činností i vzdělávací a výchovné cíle. Pedagog si však sám volí, jakými postupy je naplní. A to rozvádí v třídním vzdělávacím programu.

Třídní vzdělávací program (TVP) dále rozvíjí Školní vzdělávací program do podmínek konkrétní třídy. Nejedná se o povinný dokument, ale o materiál, který je v pedagogické praxi velice užitečný. Je to vlastně pracovní plán pedagoga, který integrované bloky ŠVP zpracovává do "třídních" bloků (nazvaných také tematické okruhy či podtémata). Ty zahrnují nabídku témat a činností s konkrétními cíli, prostředky a metody k jejich dosažení i přehled evaluační činnosti.

Tematické okruhy (Třídní bloky) nejsou připravené detailně na celý rok dopředu, ale jsou pouze nastíněné. Je zde dán široký prostor pro změny či úpravy podle vzniklých situací a potřeb dětí. TVP se tak dotváří postupně během roku s využitím zpětné vazby a evaluace. Poznámky a jiné postřehy zaznamenané v průběhu realizace bloků slouží v budoucnu ke zkvalitnění práce. Pro pedagogy jsou oporou při tvorbě integrovaných a třídních bloků vzdělávací oblasti RVP PV.

ŠVP by měl poskytovat dostatek prostoru dětem i pedagogům. Dětem má umožnit rozvoj osobnosti a uspokojování individuálních vzdělávacích potřeb. Pedagogům dává možnost pracovat v jednotlivých třídách samostatně a tvořivě, a to díky vytváření vlastních třídních programů. Ve veškeré pedagogické práci je nutná spojitost s RVP PV. Zda k ní dochází a jak, se zjišťuje evaluační činností. Ta probíhá v několika rovinách: vyhodnocení ŠVP (naplňování jeho cílů a obsahu), evaluace TVP, přímé pedagogické práce i autoevaluace pedagoga (Smolíková, 2004). Výsledky se pak promítnou do výchovně vzdělávacího programu následujícího roku.

3. Emoční inteligence a mateřská škola

3.1 Emoční inteligence v Rámcovém vzdělávacím programu

Každá mateřská škola si vytváří vlastní Školní vzdělávací program a Třídní vzdělávací programy pro daný školní rok. Při jejich tvorbě vychází z RVP PV a odráží v nich své specifické podmínky a možnosti (zaměření MŠ, její prostředí, složení dětí, aj.). I když se termín „emoční inteligence“ v Rámcovém programu nevyskytuje, přesto hraje v jeho obsahu nemalou úlohu. Začlenění emoční výchovy do programu MŠ by mělo být samozřejmostí. Jakými metodami a postupy se bude emoční stránka dětí rozvíjet, to si určuje každá mateřská škola a její pedagogové podle individuálních potřeb a možností dětí.

V praxi pak emoční výchova čerpá ze všech pěti oblastí obsahu předškolního vzdělávání. V oblasti Dítě a jeho tělo poukazuje na uvědomování si vlastního těla (např. jak emoce ovlivňují náš výraz, postoj,...) a podporuje vytváření základů zdravého životního stylu. Druhá oblast Dítě a jeho psychika týkající se porozumění a komunikace vede dítě k vyjádření pocitů, naslouchání druhým, ovládání citů a afektů chování, vnímání svých silných i slabých stránek, uvědomování si příjemných a nepříjemných citových prožitků. Také pomáhá k přijetí sama sebe, jako předpokladu přijetí druhého. Oblast Dítě a ten druhý rozvíjí vnímání potřeb jiných lidí, dále prohlubuje porozumění běžným projevům vyjadřování emocí a nálad. Tato oblast klade akcent také na navazování a udržování dětských přátelství. V oblasti Dítě a společnost se dítě učí základním formám společenského chování ve styku s dospělými i s dětmi a také porozumění běžným neverbálním projevům citových prožitků a nálad druhých. Podává se mu obraz o všeobecně platných morálních a estetických hodnotách. Poslední oblast Dítě a svět pak vytváří povědomí o vlastní sounáležitosti se světem. Podporuje poznávání jiných kultur, rozvíjení schopnosti přizpůsobovat se podmínkám vnějšího prostředí i jeho změnám. Základem jsou tedy postoje dítěte, které se odráží v jeho chování.

3.2 Emoční výchova v mateřské škole

Výchova emoční a sociální je jednou z nejnáročnějších oblastí výchovy dítěte. Záměrem vzdělávání v citové a sociální oblasti je cílevědomé působení na prožívání a chování dítěte, na rozvíjení těch dovedností a rysů osobnosti, které dítě kultivují v jeho mravním vnímání, cítění i prožívání. Úmyslné rozvíjení emočních dovedností většinou v praxi není běžné, ale je reálné. Může být však podporováno pouze tehdy, jsou-li k tomuto rozvoji vytvořeny určité podmínky.

Předpokladem pro to, aby činnost s tímto zaměřením splnila svůj cíl, je odpovídající osobní přístup k dítěti, vytváření bezpečné a přátelské atmosféry a klimatu vzájemné důvěry mezi pedagogem a dětmi. Téměř v každé aktivitě jsou obsaženy různé možnosti rozvoje dovedností dítěte: z oblasti smyslové a poznávací, pohybové, estetické, citové a sociální. Záleží jen na pedagogovi, na kterou dovednost, poznatek nebo prožitek chce klást důraz (Palatinová, 2006).

Z pohledu emočního a sociálního vývoje se v předškolním věku začínají rozvíjet city sociální, intelektuální, estetické a etické. City sociální se vyvíjejí ve směru k dospělým, k vrstevníkům i k sobě samému tzv. sebecit, který je v předškolním věku motivovaný egocentrismem. City intelektuální vyvolávají kladné emoce, projevují se radostí z poznávání, z nové činnosti, při získávání nových zkušeností. Estetické city umožňují vnímat krásno, dítě prožívá příjemné citové stavy u něčeho, co považuje za hezké. V souvislosti s tímto dítě začíná chápat, co je dobré a co špatné, uvědomuje si, co smí a co nesmí, co je správné a co nesprávné – rozvíjí se u něj etické cítění. Zdrojem citových zážitků dítěte je konkrétní činnost (Čížková, 2005).

Nejpřirozenější činností v tomto věku je hra, která vychází z jeho potřeb, což znamená, že je zde uplatňována motivace dítěte. Hra má osobní význam, zejména pro intelektuální a citový vývoj dítěte. Děti si osvojují sociální chování, navazují kontakty, učí se spolupracovat a dodržovat pravidla, rozvíjí se u nich vytrvalost a sebeovládání a další vlastnosti (Šmelová, 2004).

Pedagogické aktivity by vždy měly být realizované v souladu se zájmy a potřebami každého dítěte. Uspokojování základních lidských potřeb je podmínkou zdravého vývoje dítěte a proto by mělo být vědomě uplatňováno ve výchově. Dlouhodobé neuspokojování základních potřeb může vést k psychické deprivaci, která se projevuje citovou a intelektovou nevyspělostí, nerovnoměrným vývojem jedince a poruchami jeho chování (Šmelová, 2004). Teorie přirozených lidských potřeb Abrahama Maslowa je praktickým nástrojem pro porozumění chování dětí (Kopřiva, 2006). Dětské „zlobení“ nebo nepřiměřené chování může být signálem neuspokojené některé potřeby a je tedy třeba pátrat po příčině tohoto chování. Pokud však je příčinou nedostatečná péče v rodině, nemůže škola rodinu nahradit, ale může mnohé nedostatky kompenzovat jinými prostředky.

Vzor pedagoga a jeho chování k dětem má velký vliv na rozvíjení jejich citové oblasti. Jedná se o sociální učení nápodobou, které provázené kladnými nebo zápornými emocemi, je v životě tím nejmocnějším učením. Pedagog by měl všem dětem dávat najevo přijetí a snažit se jim porozumět, aby se ve škole cítili ve fyzické pohodě, bezpečně a jako hodnotní členové skupiny

(Kopřiva, 2006). Někteří pedagogové k takovému přístupu přirozeně směřují, jiní v něm mají značné problémy. Standardní pedagogické vzdělání připravuje pedagogy na tento druh výchovy jen velmi málo, anebo vůbec ne. Existují ale speciální školení v oblasti emoční gramotnosti, kde se mohou pedagogové formou dalšího vzdělávání dále rozvíjet (Goleman, 1997).

Emoční a sociální zralost, která je záměrem emoční výchovy, tvoří základní výbavu dítěte, jež si nese do dalších období života. Nejen, že je rozhodující při vstupu do základní školy, ale ovlivňuje i jeho úspěšnost a spokojenost v dalším osobním a profesním životě (Čížková, 2005).

Praktická část

4. Aplikace EQ ve vzdělávacích programech vybraných mateřských škol na území Hlavního města Prahy

Pro rozvoj emoční stránky dítěte v mateřské škole je rozhodující osobnost pedagoga, která se odráží v jeho přístupu k dětem i ve volbě aktivit, ze kterých vytváří Třídní vzdělávací program. Ve výběru metod a způsobu výchovy je mu buď ponechán volný prostor, nebo se řídí společnými postupy stanovenými ve Školním vzdělávacím programu dané školy. Jak konkrétně pedagogové rozvíjí EQ u předškolních dětí, je ukázáno na příkladu čtyř pražských mateřských škol. Popis jednotlivých zařízení i charakteristika jejich vzdělávacích programů dává poznat upřednostněné principy práce s dětmi, vytyčené cíle a celkovou filosofii školy. Důležitým ukazatelem jejich naplňování v každodenní praxi je již zmiňovaný přístup pedagoga, který lze vypořádat z uskutečněných rozhovorů následně zpracovaných formou tabulky v příloze.

Příklady činností rozvíjející emoční inteligenci jsou zahrnuty ve vylíčení aplikace EQ v dané škole. Také se však nachází ve školním či třídním vzdělávacím programu, který tvoří součást příloh. Pro lepší orientaci v textu příloh slouží doplňující poznámky o zařazení činnosti k určité emoční či sociální schopnosti (sebeuvědomění, sebeovládání, motivace, empatie, společenská obratnost) označené tučnou podtrženou kurzívou. Veškeré obrázky použité v této práci jsem nafotila během absolvování praxe ve vybraných mateřských školách.

5. Mateřská škola Na Přesypu

Zřizovatelem mateřské školy je Městská část Praha 8. Jednopatrová budova školy stojí ve vilkové oblasti mimo hlavní komunikace. Je obklopena poměrně velkou zahradou vybavenou novými skluzavkami, průlezkami a pískovišti (Marková, 2008). Součástí MŠ je hospodářská budova s kuchyní a učebnou pro výuku kroužků anglického jazyka a flétny. Mateřská škola je čtyřtřídní s kapacitou 108 dětí. Všechny třídy jsou věkově heterogenní.

5.1 Charakteristika školního vzdělávacího programu

Mateřská škola má vlastní školní vzdělávací program nazvaný „Ruku v ruce, spolu v roce“ vycházející z RVP PV. Upřednostňuje osobnostně orientovaný model výchovy, který přistupuje ke každému dítěti s ohledem na jeho jedinečnost a také nabízí úzkou spolupráci s rodinou. Rodiče mohou vstupovat volně do třídy a sledovat zde výchovně vzdělávací práci.

Pedagog využívá metod prožitkového poznávání a učení, vlastního experimentování a práce s chybou. Probouzí u dětí aktivní zájem a chuť dívat se kolem sebe, naslouchat, objevovat, ale zároveň mu ukazuje, co všechno už samo umí, zvládne a dokáže. Podporuje aktivní a emoční zapojení každého dítěte do činnosti, uplatnění individuálních možností, potřeb a zkušeností. Umožňuje dětem hledat samostatné cesty tvořivým myšlením, svobodně se rozhodovat či vyjádřit své přání. Pedagog zde bere ohled na individuální tempo dětí, nesmí je neurotizovat spěchem, ale musí jim poskytnout dostatečný časový prostor na dokončení činnosti. Dítě má rovněž právo kdykoli si odpočinout, neúčastnit se společné činnosti. Rámcové cíle školního vzdělávacího programu se shodují s hlavními cíli RVP PV a jsou zaměřeny především na osobnost a potřeby dítěte (Marková, 2008):

1. Rozvojový cíl – rozvíjí osobnost dítěte a jeho schopnost učení. Děti získávají nové praktické dovednosti, vědomosti, schopnosti, rozvíjí řeč, učí se přemýšlet, odhalovat, uvažovat, hodnotit.
2. Hodnotový cíl – osvojení si základů hodnot (ohleduplnost, tolerance, spolupráce, pochopení, odpuštění, vzájemná pomoc, povzbuzení), na nichž je založena naše společnost.
3. Postojový cíl – získání osobní samostatnosti a schopnosti projevat se jako samostatná osobnost působící na své okolí. Děti mohou spolurozhodovat, aktivně se podílet na společném průběhu programu, vyjadřovat svá přání, posílit sebedůvěru, prožívat radost.

Pedagog ve všech situacích tyto cíle uskutečňuje tím, že sleduje:

1. Čemu se děti aktuální činností učí, jak se rozvíjejí.
2. S jakými hodnotami se děti setkávají.
3. Jaký prostor mají děti pro samostatnost a sebevyjádření.

Výchovně vzdělávací program je členěn do pěti integrovaných bloků, z nichž každý má svůj cíl, charakteristiku a očekávané výstupy (viz příloha č. 1). Pedagogové z celé mateřské školy tyto bloky používají jako základ pro plánování na svých třídách. V třídním vzdělávacím programu mají detailně rozpracovaný každý integrovaný blok, který respektuje složení třídy a rovněž se přizpůsobuje potřebám a schopnostem konkrétních dětí.

5.2 Charakteristika třídního vzdělávacího programu 2. třídy

Třídní vzdělávací program 2. třídy je rozdělen do pěti integrovaných bloků, které se dále dělí na tři až deset tematických okruhů. Každý tematický okruh je ještě členěn na jednotlivá užší témata, která většinou odpovídají programu jednoho týdne. Ty obsahují nabídku činností (včetně jejich konkrétních cílů) rozpracovanou do všech pěti vzdělávacích oblastí RVP PV. Pedagog si během týdne zaměřeného na dané téma volí činnosti z nabídky nebo zařazuje hry nové či osvědčené podle aktuální situace ve třídě (viz příloha č. 2).

5.3 Aplikace EQ v Mateřské škole Na Přesypu

Osobnostně orientovaný model výchovy tvořící základ ŠVP zajišťuje celkový rozvoj každého dítěte a rovněž ovlivňuje výběr metod a forem vzdělávání v této mateřské škole. Pedagogové jej uplatňují v programech svých tříd i v každodenních situacích s dětmi. Zvolené principy a cíle výchovy zavazují pedagogy, aby své jednání i způsoby práce promýšleli.

Z materiálu třídního vzdělávacího programu 2. třídy je zřejmé, že rozvoj emoční stránky dítěte je jeho součástí. V každém z pěti integrovaných bloků a jejich tematických okruhů se nachází pestrá nabídka činností, která děti komplexně rozvíjí včetně jejich emoční inteligence a to během celého školního roku. Na začátku je velká pozornost věnována vytváření dobrého sociálního prostředí. Pedagogové v této třídě společně s dětmi prodiskutují třídní pravidla, která v podobě květin zavěsí na okno a v průběhu roku na ně odkazují (viz obrázek č. 1).

Obrázek č. 1

Další vybrané příklady aktivit zaměřených na rozvoj emočních a sociálních schopností (sebeuvědomění, sebeovládání, empatii a společenskou obratnost) jsou v příloze č. 2 označeny tučnou podtrženou kurzívou. Jednotlivé činnosti se soustředí vždy na určitou schopnost – kromě motivace, kterou však obsahují obecné principy ŠVP a rozvíjí i aktivity mimo řízené činnosti.

5.4 Vnímání problematiky EQ pedagogem

Pedagog na této třídě se s termínem emoční inteligence dosud nesešel (viz příloha č. 3). Představí si však pod ním schopnosti týkající se sebeuvědomění, sebeovládání a empatie. Ve své praxi je vědomě u dětí rozvíjí, např. každodenním ranním tzv. "Komunitním kruhem", kde každé dítě má možnost říci, co prožívá nebo při "Zjišťování nálady", kdy se děti ptá „Jak se máte?“ a děti zvedají natažené ruce tak vysoko, jak dobře se právě cítí.

Pedagog děti každý den sleduje a hned na začátku školního roku zapíše, jak jsou v které oblasti rozvinuté. Jejich další pokroky zaznamenává v průběhu roku do připravené tabulky. V hodnotící tabulce každého dítěte jsou kromě jiných obsaženy tyto položky týkající se rozvoje EQ: zdravá sebedůvěra, přijímání pozitivního ocenění i neúspěchu, dokončení započatého úkolu či hry, komunikace s dospělým a jeho respektování, navazování dětských přátelství, uplatňování svých potřeb s ohledem na druhé, uplatňování základních společenských návyků, dodržování pravidel.

Z rozhovoru vyplynulo, že pedagoga oblast emoční inteligence zajímá a považuje za důležité se v ní rozvíjet.

6. Katolická mateřská škola sv. Klimenta

Zřizovatelem mateřské školy je Arcibiskupství pražské. Mateřská škola se nachází ve starší zástavbě domů v centru města. Navštěvují ji děti od tří let věku až do nástupu povinné školní docházky (Vaňková, 2008). Má kapacitu třiceti dětí a tvoří ji dvě třídy po patnácti dětech, rozdělených na mladší a starší. Prostory mateřské školy jsou zařízeny jako jedna třída, která slouží pro obě skupiny dětí. Děti mají také k dispozici prostornou zahradu, vybavenou dřevěnými herními prvky.

6.1 Charakteristika školního a třídního vzdělávacího programu

Školní vzdělávací program nazvaný „Rozvíjej se poupátko a objevuj svět pro život“ je zároveň třídním vzdělávacím programem společným pro obě třídy – Včeliček a Kytíček. Starší včeličky jsou vedeny k tomu, aby pomáhaly mladším Kytíčkám. Je tedy snahou vytvářet ve škole rodinné prostředí. V ranních a odpoledních hodinách jsou děti obou tříd spolu a při hlavní činnosti a různých mimoškolních aktivitách se dělí do dvou samostatných skupin (tříd).

V KMSŠ je dětem poskytována alternativní výchova. Výchovně vzdělávací program vychází z koncepce a metodiky obecních mateřských škol, tedy z RVP PV. Obsahuje však vlastní přístupy k práci s dětmi. Důraz je přitom kladen na výchovu mravní, citovou, náboženskou a ekologickou. Spontánní i řízené činnosti se zaměřují na aktivní účast dítěte založenou na smyslovém vnímání, prožitkovém a interaktivním učení. Součástí ŠVP je katecheze – výuka náboženství – prováděná většinou formou Křesťanské náboženské pedagogiky podle německého katechety Franze Ketta, která je založena na osobním prožitku dítěte s daným tématem. V křesťanském duchu je veden celý den v mateřské škole (Vaňková, 2008). Pedagogové vychovávají děti ke správným vztahům mezi sebou i k okolí, a to vlastním příkladem i prostřednictvím hudebních, dramatických, pohybových činností, vyprávěním nebo četbou.

Třídní vzdělávací program obsahuje deset integrovaných bloků členících se na tři až čtyři podtémata = tematické okruhy (viz příloha č. 4). Integrované bloky mají rozepsané charakteristiky, cíle i několik konkrétních příkladů činností. Jednotlivá podtémata pak rozpracovávají očekávané výstupy, tedy to, co by se mělo dítě naučit či rozvinout.

6.2 Aplikace EQ v Katolické mateřské škole sv. Klimenta

Základem výchovně vzdělávacího programu jsou křesťanské hodnoty a postoje. Děti se učí správným vztahům k sobě navzájem, k Bohu i k přírodě. Jsou vedeny k tomu, aby se uměly omluvit, poprosit, poděkovat, neoplácet zlé zlým. Nejenom náboženská výchova, která je součástí programu, ale i každodenní společná modlitba před obědem (obr. č. 2) a ostatní záměrně volené činnosti nabízí dětem prostor k rozvoji ve všech jejich oblastech.

Obrázek č. 2

Cíle integrovaných bloků a očekávané výstupy podtémat se rovnoměrně zaměřují na rozvoj všech emočních a sociálních schopností – sebeuvědomění, sebeovládání, motivaci, empatii a společenskou obratnost. Pro lepší orientaci jsou v TVP označeny tučnou podtrženou kurzívou (viz příloha č. 4). I když zde nejsou konkrétní činnosti podrobně popsány, je zřejmé, že se pedagogové zabývají i oblastí emoční inteligence. Ve své praxi například používají program „Barevné kamínky“ od Milady Přikrylové, který obsahuje mnoho námětů a aktivit podporujících rozvoj emoční stránky dítěte.

6.3 Vnímání problematiky EQ pedagogem

Pedagog se s termínem emoční inteligence už setkal (viz příloha č. 3). Znamená pro něj schopnosti týkající se sebeuvědomění, sebeovládání, empatie a společenské obratnosti. Denně vede děti ke sdílení svých kladných i záporných prožitků v ranním tzv. „Komunitním kruhu“ nebo při modlitbě před obědem.

Dvakrát do roka pedagog vyhodnocuje pokroky dětí v „Záznamu o rozvoji dítěte“, který je převzatý z programu Barevných kamínků. Každá oblast RVP PV je v něm detailně rozpracována. Pro rozvoj EQ zde nalezneme tyto položky: zaujímá vlastní názory a vyjadřuje je; ve známých situacích ovládá svoje city a přizpůsobuje jim své chování; uvědomuje si své možnosti i své limity; přijímá pozitivní ocenění i svůj případný neúspěch a vyrovná se s ním; prožívá radost ze zvládnutého a poznaného; vyvine volní úsilí; respektuje předem vyjasněná a pochopená pravidla; uvědomuje si příjemné a nepříjemné citové prožitky; prožívá a dětským způsobem projevuje, co cítí; snaží se ovládat své afektivní chování; komunikuje s dospělým vhodným způsobem; rozumí běžným projevům vyjádření emocí a nálad; navazuje a udržuje dětská přátelství; uplatňuje své potřeby a přání s ohledem na druhého; spolupracuje s ostatními; vnímá, co si druhý přeje, či potřebuje; uplatňuje návyky v základních formách společenského chování ve styku s dospělými i s dětmi; domlouvá se na společném řešení.

Pedagog této třídy záměrně pracuje s emoční oblastí dítěte a volenými činnostmi ji rozvíjí. Sám se vzdělává na Seminářích náboženské pedagogiky celostní výchovy.

7. Waldorfská mateřská škola

Zřizovatelem mateřské školy je Městská část Praha 3. Sídlí ve dvoupatrové budově, má kapacitu 75 dětí, rozdělených do tří věkově smíšených tříd (Mandlíková, 2008). Třídy jsou vybavené dřevěným nábytkem a hračkami z přírodních materiálů. V prostoru tříd se nenachází žádná audiovizuální technika. K budově mateřské školy patří i rozlehlá zahrada s dřevěnými herními prvky.

7.1 Charakteristika školního vzdělávacího programu

Školní vzdělávací program nese název Waldorfská mateřská škola. Jeho koncepce odpovídá podmínkám RVP PV, v obsahu se však od běžných mateřských škol odlišuje svým alternativním zaměřením. Principy a metody práce zde vychází z anthroposofie – duchovní vědy, jejímž cílem je člověk chápaný ve své celistvosti jako bytost tělesná, duševní a duchovní (Mandlíková, 2008). Obecným cílem výchovně vzdělávacího procesu je harmonický rozvoj dítěte předškolního věku s důrazem na oblast citovou a morální. Základními metodami práce s dětmi jsou princip nápodoby, působení kvalitního sociálního i materiálního prostředí a metoda rytmu a opakování. Důraz je kladen na poskytování vhodných vzorů dospělých osob k napodobování a vytvoření spořádaného okolí s pevným životním rytmem roku, týdne a dne jako základem pro vnitřní jistotu a vlastní smysl pro pořádek. Prostor, ve kterém se dítě nachází, předměty, které používá při svých hrách, jsou volené především z přírodních materiálů (vlna, hedvábí, dřevo, kameny, apod.), aby dětem zprostředkovaly přiměřené dojmy z okolí a příjemně oslovily smysly dítěte svou životní silou.

Pedagogičtí pracovníci musí kromě klasického vzdělání absolvovat tříletý seminář pro waldorfskou pedagogiku. Veškerá činnost je vedena s vědomím, že dítě musí mít možnost spoluprožívat a spoluvytvářet život v MŠ a jejím blízkém okolí. Proto také pedagog provádí všechny činnosti s dětmi (šije, maluje, peče chléb, ...).

Rodiče se přímo podílí na chodu mateřské školy například při organizaci slavností nebo společných výletů a rovněž mají možnost v průběhu dne kdykoliv zůstat s dítětem ve třídě a získat tak osobní zkušenost s každodenním životem v MŠ. Dále mohou využít individuálních rozhovorů s pedagogy o tom, jak jejich dítě prospívá a čemu je případně třeba věnovat pozornost. Pro dítě je nutné, aby jeho výchova v rodině probíhala v souladu s výchovnými cíli waldorfské pedagogiky a aby byli rodiče s tímto alternativním pedagogickým směrem důkladně obeznámeni. Proto mateřská škola nabízí řadu vzdělávacích seminářů pro rodiče.

Obsah činností v průběhu roku je upořádán do sedmi jednotlivých celků – integrovaných bloků (viz příloha č. 5), které vychází tematicky z proměn přírody během roku a symbolů, jenž tyto proměny v našem kulturním prostředí charakterizují. Každý blok představuje určitou dobu či svátek, který umožňuje prostřednictvím tradičních a dítěti srozumitelných obrazů, rituálů a praktických činností prožít jistou konkrétní skutečnost nebo naplnit výchovný cíl (Mandlíková, 2008). Dílčí vzdělávací cíle, tedy to, co pedagog u dítěte podporuje, je popsáno ve „Funkci a smyslu těchto bloků“ (viz příloha č. 5).

7.2 Charakteristika třídního vzdělávacího programu 1. třídy

Program 1. třídy Waldorfské mateřské školy je rozdělen na deset tematických okruhů, které odpovídají jednotlivým měsícům školního roku (viz příloha č. 6). Jejich náplní je nabídka konkrétních činností vycházející z integrovaných bloků ŠVP. Výběr činností se řídí rytmem týdne: pondělí – malování; úterý – pečení chleba nebo příprava müsli; středa – kreslení; čtvrtek – pohybová výchova (eurytmie); pátek – modelování nebo práce se dřevem. Základem činností jsou roční období prolínající tematické okruhy, která vyvrcholí vždy svátkem tohoto období, tzv. slavností. Na její společné oslavě se účastní každá třída i rodiče dětí svým podílem (Mandlíková, 2008).

7.3 Aplikace EQ ve Waldorfské mateřské škole

Antroposofie, jež je podstatou waldorfských mateřských škol, ovlivňuje metody pedagogické práce i celkový pohled na dítě. Při zkoumání popsaných principů ve školním vzdělávacím programu se objevuje dostatek prostoru pro rozvoj emoční inteligence dětí. Každý integrovaný blok se zaměřuje vždy alespoň na jednu emoční a sociální schopnost (sebeuvědomění, sebeovládání, motivaci, empatii a společenskou obratnost). V textu ŠVP jsou označené tučnou podtrženou kurzívou (viz příloha č. 5). Třídní vzdělávací program nabízí konkrétní činnosti pro práci s dětmi, ale nevypisuje jejich výchovné cíle, protože vše vychází z koncepce waldorfské pedagogiky popsané ve ŠVP. V rámci výchovně vzdělávacích aktivit se zde vychází především z přirozených životních situací. Činnosti jsou pravidelně opakovány a stávají se tak součástí běžných denních rituálů.

Každé ráno při příchodu dítěte si s ním pedagog podá ruku a naváže tak blízký kontakt, aby měl první představu o tom, v jaké náladě a v jaké osobní situaci v tuto chvíli přichází. To mu umožňuje odhadnout, na co se dítě v ten určitý den právě cítí a co zvládne a pomůže předejít

případným pozdějším nedorozuměním mezi pedagogem a dítětem. Podobným způsobem se s dětmi i rozloučí. Při první společné činnosti, přivítání dne v ranním kruhu, se pedagog zaměřuje na posilování pocitu sounáležitosti, radosti, uvolnění, ohleduplnosti, smyslů, paměti, fantazie, sebedůvěry, sebevědomí a společného emocionálního prožitku.

Další důležitou aktivitou je zpěv, který zde není pojednán jako samostatná řízená činnost, ale jako prostředek k vytváření harmonie osobní i ve společenství. Denně doprovází běžné činnosti, pohádky, uvádí kreslení či pečení chleba, je přítomen při poledním odpočinku i při přesunech do šaten a na zahradu.

Významné místo v průběhu každého dne také zaujímá klasická pohádka (obr. č. 3), která je dětem zpočátku vypravována, později předváděna s loutkami. Pohádka je obměňována za dva týdny, což umožňuje dětem hluboké procítění děje ve všech detailech a následné přenesení do jejich her. Pomocí těchto základních „pra-obrazů“ jednání získávají vzory a později pochopení pro jednání své i ostatních (Mandlíková, 2008). Pomocí uměleckého zážitku z pohádek, přírody, říkadel a písní je dítě vedeno k prožití sebe sama v souvislostech kulturně historických i přírodních.

Obrázek č. 3

Pohybová výchova je zde zastoupena především eurytmií, která umožňuje dítěti v pohybu zažívat a pociťovat děje a nálady pohádkového obrazného světa a zároveň ho učí pohybovat se v prostoru s ohledem na své vrstevníky.

Základním materiálem při modelování je včelí vosk, při jehož zpracování si děti pěstují nejen jemnou motoriku, ale i trpělivost a sebeovládání, neboť toto zpracování je zdlouhavější než práce s plastelínou. Dětské práce se nehodnotí a zpravidla nevystavují, jde zde o kreslení pro potěšení a ztvárnění prožitků.

7.4 Vnímání problematiky EQ pedagogem

Termín emoční inteligence je pro pedagoga této třídy známý (viz příloha č. 3). Je pro něj označením pro sebeuvědomění, motivaci a empatii, které cíleně u dětí rozvíjí.

Účinnost a správnost pedagogických postupů si pedagog ověřuje kromě vlastní sebereflexe také na pravidelných pedagogických poradách, vždy jednou za čtrnáct dní, kde při diskuzi s ostatními kolegyněmi vyhodnocuje pedagogické působení i prospěch dětí. Na základě těchto rozhovorů i vzájemných konzultací s rodiči vede portfolia jednotlivých dětí, kde zaznamenává jejich vývoj během roku. Jedná se o sešity, do kterých pedagog vpisuje poznámky a závěry. Dále si vede na každý měsíc svůj pedagogický deník, do kterého zaznamenává, co s dětmi dělal, co příště zlepšit, jakých dětí si více všímal a jakých naopak méně.

Pedagog považuje oblast emoční inteligence za důležitou, sám se v ní vzdělává odbornou literaturou a ve své praxi zařazuje činnosti podle aktuálních potřeb dětí. Například výchovný příběh či společnou diskusi s dětmi o pocitech druhých. Děti také vede ke vzájemné pomoci a spolupráci.

8. Námořnická školka Pohoda – Zdravá MŠ

Zřizovatelem mateřské školy je Městská část Praha 5. Má kapacitu 100 dětí rozdělených do čtyř věkově heterogenních tříd. V každé z nich bývá obvykle jedno handicapované dítě, se kterým spolupracuje jeho pedagogický asistent (Brůčková, 2008). Jednopatrová budova školy se nachází v sídlištní zástavbě okrajové části města. Je obklopena prostornou zahradou s pískovišti, různými herními prvky a velkou dřevěnou lodí. Interiéry i exteriéry jsou vyzdobeny motivy s námořnickou tematikou.

8.1 Charakteristika školního vzdělávacího programu

Námořnický motiv se objevuje nejen ve výzdobě mateřské školy, ale také prostupuje její běžný život. Děti jsou podle věku nazývány plavčíky, námořníky a budoucími kapitány. Posledně jmenovaní jsou na konci docházky pasováni na kapitány a vydávají se na samostatnou „plavbu“ do základní školy. Podtitul „Zdravá mateřská škola“ vypovídá o zařazení této školy do sítě Mateřských škol podporujících zdraví. Jejich Program podpory zdraví je celosvětový a zaštiťuje ho Světová zdravotnická organizace jako ucelenou strategii pro rozvoj, prevenci a kvalitu zdraví dětí a mládeže ve škole (Brůčková, 2008). Hlavní myšlenkou tohoto programu je vést děti k zdravému a zodpovědnému přístupu k životu.

Mateřská škola pracuje podle vlastního Školního vzdělávacího programu nazvaného „Za dobrodružstvím na létajícím koberci“. Program je zaměřen na budování sociálních vztahů a kladného sebehodnocení dětí, umění zdravé komunikace, vytvoření základů celoživotního učení a schopnosti jednat v duchu lidských a etických hodnot. Cílem vzdělávání je dovést dítě na konci jeho předškolního období k tomu, aby v rozsahu svých osobních předpokladů získalo věku přiměřenou fyzickou, psychickou i sociální samostatnost, základy pro zdravé sebevědomí a sebejistotu, schopnost být samo sebou a zároveň přizpůsobit se životu v sociální komunitě.

Vzdělávání je založeno na respektování přirozených lidských potřeb podle A. Maslowa, na prožitkovém a interaktivním učení a probíhá v menších skupinách podle věku či individuálně. Integrující principy (viz příloha č. 7) a zásady pro pedagogickou práci jsou čerpány z Programu podpory zdraví, který zároveň respektuje požadavky RVP PV (Brůčková, 2008).

Pedagog je zde průvodcem, nikoli vůdcem, motivuje a inspiruje. Dítě tak dochází k poznatkům samo. Pedagogičtí pracovníci povinně absolvují Kurz komunikačních dovedností, který pro školu pořádá Společnost pro mozkově kompatibilní vzdělávání. Ve své praxi používají

efektivní metody komunikace, jež vylučují střety s dospělými a minimalizují konflikty mezi dětmi. Důraz na komunikaci je obsažen i v mottu ŠVP: „Jednejme s dětmi tak, jak bychom chtěli, aby ostatní jednali s námi.“

Pozornost je rovněž věnována partnerství s rodiči, kteří mají kdykoliv možnost prožít denní program se svým dítětem a vstřebat tak atmosféru mateřské školy. Dále se mohou zúčastnit vzdělávacích kurzů zaměřených na oblast efektivní komunikace – semináře PhDr. Jany Nováčkové CSc. nebo přednášek o zdravé výživě dietologů Dr. Strnadelové a Dr. Zerzána.

Hlavním tématem Školního vzdělávacího programu „Za dobrodružstvím na létajícím koberci“ je let nad naší vlastí. Toto téma je vlastně jediným integrovaným blokem, jehož osm podtémat (= tematických okruhů) tvoří to, co je možno vidět z výšky. Z velké výšky krajina splývá do barev, pak lze rozeznat vodu, pole a zahrady, louky, les, vesnice, z menší výšky pak stavby a lidi (viz příloha č. 8). Celkové téma je závazné pro všechny třídy, podtémata jsou již jen doporučující a slouží pedagogům jako inspirace při výběru a vytváření třídních témat.

8.2 Charakteristika třídního vzdělávacího programu Žluté třídy

Třídní vzdělávací program Žluté třídy, stejně jako ostatních tříd, se vytváří v průběhu roku. Pedagog si volí téma a jeho obsah podle aktuálních podmínek ve třídě, společenských a klimatických změn, zájmu dětí nebo mezinárodních svátků. Témata odpovídají většinou jednomu či dvěma týdnům, jejich délka je ovlivněna situací ve třídě. Pedagog zapisuje program třídy do předtištěných formulářů a v průběhu jeho realizace ho obměňuje či doplňuje (Brůčková, 2008). Tento třídní vzdělávací program, nazývaný zde také třídní kurikulum, má svá pravidla daná ve ŠVP. Podle nich se všechna témata musí dotýkat stanovených oblastí (viz příloha č. 7).

8.3 Aplikace EQ v Námořnické školce Pohoda

Z obsahu školního vzdělávacího programu je zřejmé, že oblast emoční inteligence tady má své nezastupitelné místo. Základem pro práci s dětmi jsou zásady Programu podpory zdraví a hlavně její integrující principy, v nichž můžeme objevit, stejně jako v oblastech stanovených pro tvorbu třídních témat, prostor pro rozvoj všech emočních a sociálních schopností dětí (sebeuvědomění, sebeovládání, motivaci, empatii a společenskou obratnost). Ve výtahu ze ŠVP jsou označené tučnou podtrženou kurzívou (viz příloha č. 7).

Pedagogové se na svých třídách drží společných zásad a principů Programu podpory zdraví a navíc využívají naučené způsoby komunikace s dětmi, rodiči i mezi sebou navzájem. V každé třídě je tzv. „Bezradník“, který sjednocuje postupy a dává pravidla pro jednání. Pravidla vyplývají z Kurzu komunikačních dovedností, který se zaměřuje například na empatické reakce, spolupráci, rizika pochval a odměn apod.

Jednou ze stěžejních metod je používání tzv. „Komunitního kruhu“, který pomáhá budovat vztahy na vzájemné úctě, důvěře a respektu. Jeho posláním je především navození prožitku a výměna informací, které se týkají našich postojů, pocitů a názorů. Jsou zde zavedena pravidla: pravidlo hovořit, pravidlo zdržet se, pravidlo vzájemné úcty a pravidlo respektování soukromí.

Pozornost je rovněž věnována vzájemným vztahům mezi dětmi a rozvoji jejich komunikativních dovedností, aby děti uměly pomocí nich komunikovat mezi sebou i s dospělými, hovořit otevřeně o svých problémech a vypořádat se s nimi, pojmenovat a zvládat své pocity, být empatičtí, ale dokázat i říci „ne“.

8.4 Vnímání problematiky EQ pedagogem

Emoční inteligence jako odborný termín je pedagogovi známý (viz příloha č. 3). Chápe ji jako souhrn všech emočních složek vnímání a jednání člověka spojených s ostatními inteligencemi. Sám si všímá, že s ní podvědomě pracuje ve všech svých činnostech a jednáních s dětmi. Jako více zaměřené na EQ vnímá tzv. „Komunitní kruh“, popsaný výše a relaxační cvičení ve dvojicích.

Výchovně vzdělávací práci pedagog denně hodnotí sebereflexí, po skončení určitého tématu či projektu také zápisem do TVP. Své postupy navzájem konzultuje s kolegyní. Pro zhodnocení pokroků dětí používá kritéria stanovená v ŠVP a portfolia (sešity), do kterých podle svého pozorování vpisuje jejich dovednosti, silné a slabé stránky. Tyto se týkají rozvoje emoční inteligence: schopnost pracovat v týmu a dělat kompromisy; úroveň řešení konfliktu; úroveň komunikace s dětmi a dospělými; dovednost hájit svůj názor a umět říci ne; úroveň sociální adaptace; spontánnost projevu a emoční uvolnění. Pro předškolní děti navíc používá hodnotící tabulky, které jsou však zaměřeny pouze na jejich kognitivní dovednosti.

Pedagog v souladu s principy, kterými se řídí chod této mateřské školy, považuje sociální a emoční složku inteligence za základní kameny, na nichž se staví rozvoj osobnosti.

9. Diskuse

Pohled na čtyři odlišné typy mateřských škol ukazuje pestrost v pojetí výchovy předškolních dětí. Možnost vytváření školních a třídních vzdělávacích programů každou školou, dává prostor pedagogům k uplatnění jim vlastních metod a postupů. Do jaké míry má pedagog volnost ve volbě výchovně vzdělávacích prostředků, to určuje ŠVP. Ideové zaměření mateřské školy a jednotné principy vzdělávání jsou nejvíce patrné u Waldorfské a Zdravé MŠ, kde pedagogové povinně absolvují vzdělávací kurzy nebo semináře, které pak mají vliv na jejich způsob práce.

Ve všech mateřských školách lze vyzorovat zaměření na prožitkové učení, které je velmi vhodné pro rozvoj emočních a sociálních schopností, protože umožňuje dítěti aktivně se účastnit činností a tím si uvědomovat různé souvislosti, které jsou vždy doprovázené nějakými emocemi.

Řadu konkrétních aktivit zaměřených na rozvoj emoční stránky dítěte včetně cíle, který upřesňuje, jakou dovednost chceme rozvíjet, obsahuje TVP Mateřské školy Na Přesypu. Navržené cíle a očekávané výstupy, tedy to, co se má dítě danou činností naučit, je zahrnuto také v třídním programu Katolické MŠ sv. Klimenta. Nabídka činností je zde poněkud užší, kompenzují ji však poskytnuté odkazy na literaturu. Na pouze zevrubně navržené aktivity narazíme i ve školním a třídním programu Waldorfské MŠ. Zdravá MŠ nepracuje podle žádné nabídky činností, pedagog se řídí jen stanovenými principy a zásadami ve školním vzdělávacím programu.

Společným prvkem objevujícím se ve všech mateřských školách, je každodenní používání tzv. „Komunitního kruhu“, který má velký význam pro budování vzájemných vztahů a pocitu sounáležitosti, a také pro sdílení prožitků a pocitů dítěte s druhými lidmi.

Důraz kladený na emoční oblast je možné nalézt v každém ze čtyř ŠVP a v různé míře pak i v programech třídních. Odlišnosti v uskutečňování emoční výchovy se odráží v zásadách práce, ve vytyčených cílech, konkrétních činnostech, ale především v tom, co která mateřská škola v této problematice realizuje navíc.

U Zdravé MŠ se nachází v principech stanovených ŠVP dvě důležité položky napomáhající rozvoji emoční inteligence: respekt k přirozeným lidským potřebám podle A. Maslowa a používání efektivních metod komunikace (čerpaných z Kurzu komunikačních dovedností), které sjednocují postupy a pravidla pro jednání s dětmi pro celou mateřskou školu. Vědomé

disponování s těmito zásadami umožňuje lépe chápat emoční procesy dítěte a tím na ně odpovídajícím způsobem reagovat.

Katolická mateřská škola sv. Klimenta obohacuje svoji výchovně vzdělávací nabídku programem „Barevné kamínky“ od Milady Přikrylové, který předkládá ucelené postupy práce s konkrétními navrženými činnostmi týkající se různých oblastí rozvoje osobnosti dítěte včetně jeho emoční stránky. Zároveň poskytuje i hodnotící tabulky k zaznamenání pokroků dětí v daných oblastech. Pedagog má tedy k dispozici materiál, který mu umožňuje více se v určité problematice orientovat. Za významného činitele ovlivňujícího vývoj dítěte je zde považován vzor dospělého, který zavazuje pedagoga, aby své jednání a postupy stále hodnotil a dále se rozvíjel.

Stejný důraz na poskytování vhodného příkladu dospělé osoby k napodobování klade také Waldorfská MŠ, která mimoto vyzvedá i vliv okolního prostředí s pevným životním rytmem. Spořádanost okolí dítěte a pravidelný rytmus dne i roku navozuje pocit bezpečí a přispívá k harmonickému vývoji dítěte po všech jeho stránkách.

Mateřská škola Na Přesypu patřící do sítě běžných MŠ nemá v obsahu školního nebo třídního programu žádné speciální prvky, které zvyšují emoční inteligenci dětí. Přesto je zřejmé, že se pedagog i touto oblastí záměrně zabývá. Ukázkou toho je množství činností týkající se emočních a sociálních schopností, jež tvoří TVP a jeho osobní zájem o tuto problematiku.

Rozvíjení emoční inteligence u dětí lze vypočítat u všech vybraných mateřských škol. V každé jiným způsobem i rozsahem. Školní vzdělávací programy mohou do jisté míry tyto způsoby i rozsah ovlivnit. A to například stanovením principů a zásad, které sjednotí pohled všech pedagogů školy na dítě, jeho potřeby a přístup k němu. Za rozhodující je však možné považovat osobnost pedagoga, který svým výběrem určuje šířku nabízených činností dětem i jejich výchovné a vzdělávací zaměření. Jeho vzor chování, komunikace a přístup ke každému jednotlivému dítěti i dospělému je pak stejně významnou složkou výchovy působící na utváření osobnosti dětí.

Závěr

Při psaní této práce jsem si hlouběji uvědomovala, jak je téma emoční výchovy stále více aktuální. Její role ve vzdělávání, a to nejen v předškolním věku, se však ještě hledá.

Pro mě samotnou bylo přínosné zabývat se emoční výchovou i jejím zařazením do vzdělávacího procesu předškolních dětí, a to z více hledisek. Měla jsem možnost hlouběji poznat jednotlivé typy mateřských škol a získat tak jasnější obraz o metodách jejich práce. Studium emoční inteligence mi umožnilo více si uvědomit velkou úlohu emocí v životě každého člověka a získat povědomí o různých způsobech jejího rozvoje.

Potvrdila se mi představa o rozhodující úloze osobnosti pedagoga, který svým přístupem může mnohé ve výchově ovlivnit. V přímém kontaktu s pedagogy jsem si rovněž uvědomila důležitost průběžného hodnocení i dalšího vzdělávání a osobního rozvoje. Věřím, že všechny zkušenosti, jež jsem díky této práci získala, mi budou dobrým zdrojem pro další praxi.

Děti v předškolním věku jsou velmi zvědavé a nadšené pro nová poznání. Jejich zájem je však třeba zaměřit správným směrem, aby přispíval k jejich rozvoji a zároveň v nich upevňoval pozitivní postoje a návyky. Vždyť z toho, co získají v raném dětství, čerpají po celý život.

Použitá literatura

- ČÁP, J., ČECHOVÁ, V., ROZSYPALOVÁ, M. *Psychologie*. Praha: Nakladatelství H & H, 1998. ISBN 80-86022-36-6
- ČÍŽKOVÁ J. a kol. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. ISBN 80-244-0629-2
- BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-537-7
- BRŮČKOVÁ, O. *Školní vzdělávací program „Za dobrodružstvím na létajícím koberci“*. Praha, 2008.
- GOLEMAN, D. *Emoční inteligence*. Praha: Columbus, 1997. ISBN 80-85928-48-5
- GOLEMAN, D. *Práce s emoční inteligencí*. Praha: Columbus, 2000. ISBN 80-7249-017-6
- KOPŘIVA, P., NOVÁČKOVÁ, J. *Respektovat a být respektován*. Kroměříž: Spirála, 2006. ISBN 80-901873-7-4
- MANDLÍKOVÁ, H. *Školní vzdělávací program „Waldorfská mateřská škola“*. Praha, 2008.
- MARKOVÁ, Z. *Školní vzdělávací program „Ruku v ruce, spolu v roce“*. Praha, 2008.
- PALATINOVÁ A. *Pojetí sociální a citové výchovy v RVP PV* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2006. [cit. 9. 4. 2009]. Dostupné na internetu: <<http://www.rvp.cz/clanek/120/604>>. ISSN: 1802-4785
- PAULÍNOVÁ, L. *Psychologie pro tebe*. Praha: Informatorium, 1998. ISBN 80-85427-30-0
- SHAPIRO, L. *Emoční inteligence dítěte a její rozvoj*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-238-6
- SMOLÍKOVÁ, K. (ed.) *Rámcový program pro předškolní vzdělávání*, Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004. ISBN 80-87000-00-5
- ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola – teorie a praxe I*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. ISBN 80-244-0945-8
- VAŇKOVÁ, M. *Školní vzdělávací program „Rozvíjej se poupátko“*. Praha, 2008.

Seznam příloh

Příloha č. 1 Přehled integrovaných bloků ŠVP „Ruku v ruce spolu v roce“

Příloha č. 2 Třídní vzdělávací program 2. třídy Mateřské školy Na Přesypu

Příloha č. 3 Tabulka rozhovorů s pedagogy

Příloha č. 4 Školní vzdělávací program „Rozvíjej se poupátko“ a objevuj svět pro život

Příloha č. 5 Charakteristika integrovaných bloků ŠVP „Waldorfská mateřská škola“

Příloha č. 6 Program 1. Třídy Waldorfské mateřské školy

Příloha č. 7 Výtah ze ŠVP „Za dobrodružstvím na létajícím koberci“

Příloha č. 8 Podtémata ŠVP „Za dobrodružstvím na létajícím koberci“

Přehled integrovaných bloků ŠVP „Ruku v ruce spolu v roce“

I. Integrovaný blok Čas nových přátelství

Cíl: vytvořit základní pravidla vzájemných vztahů, oslovit rodiče a motivovat je k spoluúčasti na životě a dění MŠ

Charakteristika:

- zvládnutí adaptačního období, vzájemné poznávání s dětmi, dospělými, prostředí MŠ, třída, zahrada, značka, jméno
- děti se seznámí se svými právy, pravidly chování, bezpečností
- uvědomí si, kdo jsou – to jsem já, kam patří – rodina, kamarádi ve třídě, kdo co dělá – povolání
- naučí se, jak pečovat o své zdraví – návyky zdravého stylu života, znát hranice, které nesmí porušit

Očekávané výstupy: dobrá sociální orientace, jistota, důvěra, svobodné vyjadřování svých přání, prosazování vlastních rozhodnutí, získání povědomí o svém okolí, těle a zdraví, znalost a pojmenování řemesel a profesí dospělých

II. Integrovaný blok Čas podzimních barev

Cíl: seznámit děti se změnami v přírodě, poznat stromy, plody, živočichy – příprava na zimu

Charakteristika:

- seznámení dětí se změnami v přírodě, s počasím, plody podzimu, životem lesní zvěře
- pomocí her, názorných příkladů a prožitků využívat všech pět smyslů k rozlišování ovoce a zeleniny
- pomocí třídění, srovnávání, malování, sestavování, vystřihování, počítání, rozlišování barev, množství, tvarů – vnímat krásu a rozmanitost barevného podzimu

Očekávané výstupy: rozlišování barev, tvarů, množství, chutě, velikostí, určování druhů ovoce a zeleniny, stromů, keřů, lesních zvířat – jejich pojmenování

III. Integrovaný blok Čas tradic a zvyků

Cíl: přiblížit dětem národní tradice a zvyky, připravit společnou oslavu Vánoc, rozvíjet fantazii a výtvarné dovednosti

Charakteristika:

- seznámení s českými zvyky a tradicemi, staročeskými pohádkami, pověstmi, říkadly, básněmi a písněmi
- zprostředkování prožitků od Adventu, Mikuláše, Vánoc, masopustu až po Velikonoce a posvícení
- prožití pocitu radosti z obdarování druhého
- seznámení se zimními sporty a radovánkami – srovnání s dřívějškem

Očekávané výstupy: pocit sounáležitost, získání tvůrčích dovedností, znalost národních tradic, pohádek, rozlišování dobra a zla

IV. Integrovaný blok Čas jarního probouzení

Cíl: zaznamenat změny v přírodě, poznat zvířata a jejich mláďata, rozvíjet pozitivní vztah k rodině a matce

Charakteristika:

- děti se seznámí se změnami v přírodě, uvědomí si časovou posloupnost – střídání ročních období
- experimentováním a pokusy poznají jarní květiny, pochopí, co potřebují k růstu
- prožijí seznámení s hospodářskými a exotickými zvířaty a jejich mláďaty
- při výletech na farmu a do ZOO se naučí dopravní pravidla, seznámí se s dopravními značkami a prostředky

– při oslavě svátku matek si posílí pozitivní vztah k mamince a k rodině

Očekávané výstupy: děti získají povědomí o časové posloupnosti, o jarní přírodě, o zvířatech a jejich mláďatech, o bezpečném chování v dopravním provozu a prostředí.

V. Integrovaný blok Čas kamarádů přírody

Cíl: vést děti k lásce k okolní přírodě, uvědomovat si nutnost ji chránit

Charakteristika:

– při vycházkách, prožitkovém učení, pokusech a experimentování vést k uvědomování si krásy přírody a nutnosti ji chránit

– seznámení dětí s koloběhem vody, se životem kolem potoků, řek, rybníků, moří a oceánů

– seznámí se s naší zemí, kontinentem, EU, planetou, Sluncem, vesmírem

– uvědomí si při oslavě DD, že všude na světě žijí děti, lidé, kteří hovoří jinými jazyky, obklopuje je odlišná příroda a podnebí, a že si musí navzájem pomáhat

Očekávané výstupy: znalosti o vodních a cizokrajných zvířatech, o koloběhu vody, povědomí o kontinentech a jejich obyvatelích, pocit sounáležitosti s přírodou, vlastní schopnost chránit ji

Třídní vzdělávací program 2. třídy Mateřské školy Na Přesypu

I. Integrovaný blok „Čas nových přátelství“

1) Tematický okruh Vítejte v mateřské škole

- Prostředí mateřské školy
- Pravidla (chování, zdvořilost, role ve školce, důvěra k p. učitelce)
- Bezpečnost v MŠ
- Sebeobsluha
- Věci kolem nás (úklid kolem sebe)

Příklad činnosti:

- Oblast Dítě a jeho psychika

Cíl: utváření dobrých vztahů mezi sebou – **společenská obratnost**

Činnost: povídání s plyšovou opičkou o soužití ve třídě

- Oblast Dítě a ten druhý

Cíl: uvědomit si důsledky nedodržování pravidel ve třídě – **společenská obratnost**

Činnost: stanovení třídních pravidel – výroba „třídních květin“ – názorný obrázek s pravidlem

- Oblast Dítě a společnost

Cíl: rozvíjet schopnost spolupracovat ve společenství ostatních dětí – **společenská obratnost**

Činnost: při běžných činnostech během dne motivování dětí ke spolupráci

2) Tematický okruh Moji kamarádi

- Člověk (lidské vlastnosti, ochrana před násilím, hodnota člověka)
- Dorozumívání mezi dětmi (gesta, mimika, slova)
- Nálada a citové projevy (pláč, smích, radost, smutek, zlost)
- Vztahy mezi lidmi (pohlaví, pomoc a soucit, zdvořilost, láska, přátelství)
- Já (osobnost, moje jméno, jména kamarádů, má práva a práva ostatních)

Příklad činnosti:

- Oblast Dítě a jeho tělo

Cíl: uvědomit si, kdo je mi sympatický, kdo je můj kamarád – **sebeuvědomění**

Činnost: modelování postavy kamaráda z plastelíny

- Oblast Dítě a jeho psychika

Cíl: vnímat různé druhy nálad – **sebeuvědomění**

Činnost: povídání o tom, kdy jsem smutný, naštvaný,...

- Oblast Dítě a společnost

Cíl: neverbálně vyjádřit přátelství – **empatie**

Činnost: pohladit druhého při předřikávání básně Kamarád

3) Tematický okruh Dospělí kolem nás

- To je moje rodina (vztahy, členové, domov, pracovní povinnosti, mazlíčci, koníčky)
- Kde bydlíme (domov, adresa, náš dům, obec, okolí)
- Předměty (čím pracujeme, nebezpečné předměty)
- Nebezpečí před cizími lidmi (nedůvěra k cizím lidem, kdo nás chrání)
- Kdo se o mě ještě stará (zaměstnanci mateřské školy, holič, doktorka, prodavačka, příbuzní, kultura – divadlo)

II. Integrovaný blok „Čas podzimních barev“

1) Tematický okruh Na zahradě

- Poznáš, co to je a proč to jíš? (ovoce, zelenina, zdravá strava)
- Kde roste a z čeho vyrůstá? (semínko, stromy x keře, nad x pod zemí)
- Ovoce (hygiena, barvy a tvary)
- Zelenina (společná příprava salátu, polévka)
- Práce na zahradě (nářadí, sázení, sklizeň)

Příklad činnosti:

- Oblast Dítě a ten druhý

Cíl: uvědomění si své role v rodině – **sebeuvědomění**

Činnost: kreslení obrázku, jak pomáháme mamince, babičce na zahradě nebo s vařením

2) Tematický okruh Na poli

- Co roste na poli? (druhy, zpracování)
- Lidské činnosti na poli (stroje, setí, ošetření)
- Polní strašidýlko (dramatizace, masky, přírodniny)
- Co potřebuje pro růst rostlina? (teplo, živiny, voda, světlo, hlína)

Příklad činnosti:

- Oblast Dítě a ten druhý

Cíl: spolupráce ve skupině – **společenská obratnost**

Činnost: dramatizace pohádky O řepě

- Oblast Dítě a svět

Cíl: nácvik empatie – **empatie**

Činnost: povídání o tom, jak se chováme k přírodě, jak pomáháme zvířátkům

3) Tematický okruh V lese

- Čtyřnohá zvířátka (znaky)
- Plody (jedlé, jedovaté)
- Ptáci a plazi
- Broučci a hmyz
- Příprava na zimu (odlet ptáků, krmítka, lidská pomoc)

Příklad činnosti:

- Oblast Dítě a ten druhý

Cíl: nácvik kooperace – **společenská obratnost**

Činnost: posílání míče v kruhu

4) Tematický okruh Tajemný svět smyslů

- Křeček Chmaták (tvary, povrchy)
- Detektiv Očko
- Zvuky kolem nás
- Povídka O medvídku Nosálkovi
- Záhada úst

5) Tematický okruh Změny v přírodě

- Hry s barvami
- Koloběh vody
- Proč padá listí
- Druhy stromů
- Roční doby v počasí

6) Tematický okruh Draci

- Hry s přírodninami
- Hry s papírem
- Podzimní hry s větrem
- Výzdoba třídy

7) Tematický okruh Zdraví a nemoc

- Zdravá strava
- Hygiena
- Oblečení
- Pohyb
- Moje tělo

III. Integrovaný blok „Čas tradic a zvyků“

1) Tematický okruh Adventní a předvánoční čas

- Tradice a zvyky (barborky, Lucie)
- Posvícení (muzikanti, nástroje)
- Mikuláš v MŠ

Příklad činnosti:

- Oblast Dítě a ten druhý

Cíl: dát si najevo, že se máme rádi – **empatie**

Činnost: výroba dáreků pro kamaráda – koláček, obrázek, písnička

2) Tematický okruh Vánoční přání

- Vánoce doma (pečení, uklízení)
- Koho obdarujeme
- Na koho myslíme (staří, nemocní)
- Vánoční besídka (návštěva domu seniorů)

3) Tematický okruh Co dokáží moje ruce a tělo

- Příprava vánoční besídky
- Zdobení vánočního stromku, třídy, MŠ
- Vánoční besídka (úklid a příprava třídy, koledy)
- Přání a dárek pro nejbližší

4) Tematický okruh Z pohádky do pohádky

- Pohádkové postavy
- Výlet do světa pohádek
- Kterou pohádkovou postavu si vybereme? (která se mi líbí)
- Kde najdeme pohádku?

Příklad činnosti:

- Oblast Dítě a jeho psychika

Cíl: uvědomit si, proč se mi líbí určitá pohádková postava – **sebeuvědomění**

Činnost: oblékání se jako pohádková postava

5) Tematický okruh Masopust

- Kde najdeme masopust? (literatura, hudba)
- Kam chodíte na masopust?
- Co patří do masopustního reje? (hostina, hry a soutěže, masky)

– Náš masopust (společná příprava pohoštění, masky, soutěže)

Příklad činnosti:

➤ Oblast Dítě a ten druhý

Cíl: uvědomění si, co se mi líbilo na karnevalu – sebeuvědomění

Činnost: povídání o průběhu karnevalu

6) Tematický okruh Přijdu k zápisu

– Svět školáků

– Orientace v prostoru a čase

– Na co se můžu těšit

– Hra na školu

– Jsme školáci (co umím?)

Příklad činnosti:

➤ Oblast Dítě a jeho tělo

Cíl: rozvíjet sebedůvěru a pozitivní vztah k sobě – sebeuvědomění

Činnost: děti sdělují své dovednosti, co už umí, co jim jde dobře

7) Tematický okruh Zimní radovánky

– Zima jako roční období

– Zimní krása (mráz, krajina)

– Zimní sporty

– Hry se sněhem

– Moje zdraví v zimě (zelenina, ovoce, oblečení)

8) Tematický okruh Zvířátka v zimě

– Ptáci v zimě

– Zvířecí příběhy

– Lesní zvířátka

– Domácí mazlíčci

9) Tematický okruh Co kdy děláme?

– Čas (hodiny, denní doby)

– Den a noc (Slunce, Měsíc, hvězdy)

– Kalendář

– Včera, dnes a zítra

10) Tematický okruh Hádej, čím jsem

– Kdo vyrábí předměty a věci kolem nás? (materiály)

– Peníze v našem životě

– Co dělají a co používají?

– Dopis

– Houska

Příklad činnosti:

➤ Oblast Dítě a ten druhý

Cíl: dohodnout se mezi sebou, jakou hru si zahrajeme – společenská obratnost

Činnost: hra dle výběru dětí

IV. Integrovaný blok „Čas jarního probuzení“

1) Tematický okruh Toulky předjařím

- Ptáci na jaře
- První jarní rostliny
- Jarní počasí
- Drobní živočichové
- Květy na jarní zahrádce

2) Tematický okruh Jak klíčí semínko

- Neživá příroda (nerosty, hlína, voda)
- Toulky přírodou (pozorování)
- Pokusy s klíčením
- Růst rostlin (rostliny venku x ve třídě)

Příklad činnosti:

- Oblast Dítě a ten druhý

Cíl: při hře se smířit s neúspěchem – **sebeovládání**

Činnost: při běžných činnostech i při hrách usměrnění projevů dětí

3) Tematický okruh Svátek jara

- Tradice (vítání jara)
- Příprava na Velikonoce
- Velikonoce v MŠ
- Co si odneseme pro sebe a rodinu (písně, košík s kraslicemi, koledy)

4) Tematický okruh Když narodí se maličký

- Znaky zvířátek
- Ustájená zvířátka
- Zvířátka na dvoře
- Domácí mazlíčci
- Užitek z hospodářských zvířat

5) Tematický okruh Kniha, studnice moudrosti

- Můj hrdina z knížky
- Kniha, přítel člověka (proč se to říká)
- Co v knize najdeme
- Jak vznikl papír
- Jak se rodí knížka

6) Tematický okruh Čím cestujeme

- Barvy v dopravě (semafor)
- Vozovka (druhy)
- Značky
- Dopravní prostředky

7) Tematický okruh Jarní tvoření

- Práce s modelínou, hlínou
- Práce s barvou
- Práce s kamením (broučci)
- Práce s papírem
- Výzdoba větvíček

8) Tematický okruh Maminka má svátek

- Rodina
- Vztah mezi pohlavími v rodině
- Maminky a babičky
- Oslava Dne matek

V. Integrovaný blok „Čas kamarádů přírody“

1) Tematický okruh Barvy, tóny a zvuky jara

- Potřebujeme se navzájem (ekologie)
- Zvuky přírody
- Barvy říše rostlin a živočichů
- Hlasy přírody

2) Tematický okruh Když všechno kvete

- Rozmanitost (hory, louky, voda)
- Říše rostlin
- Neživá příroda
- Čisté životní prostředí
- Stromy a keře

Příklad činnosti:

- Oblast Dítě a ten druhý

Cíl: usměrnění chování dětí – sebeovládání

Činnost: v běžných situacích řešit konflikty slovem

3) Tematický okruh Život okolo vody

- Řeky, potoky, jezera
- Voda jako živel (déšť, bezpečnost při plavání)
- Pobřeží a moře
- Oceány a moře
- Voda, nositelka života

4) Tematický okruh Kolik je na světě dětí

- Jací jsme
- Jaký svátek slavíme
- Svátek všech dětí

Příklad činnosti:

- Oblast Dítě a jeho psychika

Cíl: uvědomění si sounáležitosti s ostatními – sebeuvědomění

Činnost: sestavit přání pro všechny děti na světě

- Oblast Dítě a svět

Cíl: uvědomění si potřeb druhých – empatie

Činnost: povídání si o tom, že jsou mezi námi i děti postižené, co pro ně můžeme udělat?

5) Tematický okruh Krásná je krásná

- Můj domov
- Naše město
- My a EU
- Naše zem

6) Tematický okruh Planeta Země

- Oceány a moře
- Slunce a Země
- Atmosféra, kosmický prostor
- Pevniny, světadíly (různé kultury)

7) Tematický okruh Máme rádi zvířata

- Šelmy
- Mají kopýtka
- Plazi
- Zvířátka v ZOO
- Ptáci
- Vodní nádrže

8) Tematický okruh Hurá na prázdniny

- Kam pojedeme na prázdniny
- Letní období
- Loučíme se s kamarády (program v MŠ)
- Školní výlet
- A co příroda

Příklad činnosti:

➤ Oblast Dítě a jeho psychika

Cíl: umět sdělit prožitek – **sebeuvědomění**

Činnost: vyprávění zážitků z výletu a přírody

➤ Oblast Dítě a ten druhý

Cíl: chápat změny – **společenská obratnost**

Činnost: loučení se s předškoláky – program v MŠ

Příloha č. 3

Tabulka rozhovorů s pedagogy

Název mateřské školy	MŠ Na Přesypu	KMŠ sv. Klimenta	Waldorfská mateřská škola	Zdravá MŠ
1) Setkala jste se někdy s termínem „Emoční inteligence“?	Ne	Ano	Ano	Ano
2) Pokuste se, prosím, popsat, čeho se EQ týká.	Schopnost dítěte citově se vyjadřovat a ovládat své emoce.	Schopnost poznat své pocity z prožitků (sebereflexe), usměrňovat své emoce i druhých lidí.	Emoční inteligence je součástí sociální inteligence, což znamená, že zahrnuje např. schopnost vnímat a vyjadřovat emoce vlastní i druhých lidí. Podle mého názoru sem patří např. motivace, empatie.	Dle mého názoru se EQ týká všech emočních složek vnímání a jednání člověka, nelze ji odtrhnout od ostatních inteligencí.
3) Myslíte, že je EQ součástí výchovně vzdělávacího obsahu RVP PV?	Ano	Ano	Ano	Ano
4) V kterých oblastech RVP PV je podle Vás EQ obsažena?	Dítě a jeho psychika Dítě a ten druhý	Dítě a jeho psychika Dítě a ten druhý Dítě a společnost	Dítě a jeho tělo Dítě a jeho psychika Dítě a ten druhý Dítě a společnost Dítě a svět	Dítě a jeho tělo Dítě a jeho psychika Dítě a ten druhý Dítě a společnost Dítě a svět
A jak například?	Učit se poznávat a zvládat své nálady, umět se vcítit a pochopit druhého = nejlépe formou her, dramatizace.	Dítě a jeho psychika - uvědomí si, co je příjemné a co ne. Vyjádří názor, přizpůsobí chování. Dítě a ten druhý - vnímá potřeby druhého, navazuje kontakty, komunikuje s druhým. Dítě a společnost - společenské chování, učí se prosit, děkovat, naslouchat, pomáhá slabším, spolupracuje, dodržuje pravidla.	Dítě je neustále s někým (nebo něčím) v kontaktu - ať už s jednotlivcem nebo se společností, kde je neustále nucen se nějakým způsobem vyjadřovat nebo dávat najevo svoje emoce.	Samozřejmě, v některých oblastech konkrétně, v některých skrytě. Dítě a jeho tělo (zde např. chybí kompetence týkající se přijetí vlastního těla a přirozeného studu...). Dítě a jeho psychika (např. řešit kognitivní problémy, úkoly, situace...). Dítě a ten druhý (např. navazovat kontakty...). Dítě a společnost (např. uplatňovat základní společenské návyky...). Dítě a svět (např. mít povědomí o významu životního prostředí...).
5) Zapracováváte cílevědomě rozvoj emoční stránky dítěte do výchovného programu Vaší třídy?	Ano	Ano	Ano	Ano

Název mateřské školy	MŠ Na Přesypu	KMŠ sv. Klimenta	Waldorfská mateřská škola	Zdravá MŠ
6) Jakými konkrétními činnostmi rozvíjíte u dětí jejich emoční stránku?	1."Komunitní kruh" - každé dítě má možnost říci cokoli, co prožívá a co právě chce sdělit ostatním. 2."Zjišťování nálady"(otázka na začátku dne "Jak se máte?") - děti zvedají natažené ruce tak vysoko, jak dobře se právě cítí (pokud zvednou všechny děti ruce nad hlavu a ještě toto gesto doprovodí zvuky a smichem, tak se zpravidla zlepši nálada i možnému jednotlivci, který jí měl až doposud špatnou). 3."dramatizace" - děti si velice rády hrají navzájem divadelní představení (v každé divadelní hře mají své důležité místo emoce!) - herci musí řešit emoce mezi sebou (scénky nejsou předem nacvičené, a tak se řeší přímo před divákem, jak by měl příběh pokračovat a co se ještě během hry postavám příběhu přihodí), a tak divák vidí, jak dvě určité postavy komunikují a jednají spolu. Já, jako učitelka, sedím vždy spolu s dětmi jako divák a společně s ostatními diváky komentujeme, co se právě děje na jevišti a zda se nám to tak líbí, abychom dali emocím nějaké pojmenování a nebáli se i v jiných situacích během dne mluvit nahlas o tom, co prožíváme. 4."Stavění společného bytu" - při této činnosti je zapotřebí vyjádřit nahlas svůj plán, své nápady a dojít ke kompromisu (v takovýchto činnostech se zpravidla projeví míra sebevědomí u dětí a schopnost prosadit se). 5."Volná hra dětí" - i ve chvílích, kdy neděláme s dětmi žádnou řízenou činnost, chodíme mezi dětmi a zapojujeme se do jejich her, abychom slyšeli, jak se baví a pomáhali jim jejich jednání usměrňovat a umožňovali jim, aby také ony samy přicházely na to, co je správné jednání a čím už druhým ubližují a omezují ho. 6."povídání o prožitcích postav z pohádky".	Komunitní kruh, povídání o prožitcích postav z pohádky, dramatizace (O třech medvědech), individuální rozhovory s dětmi, modlitba v kruhu - děti děkují za to, co prožily, co se jim líbilo a co ne (denně před obědem).	To, co prožívají postavy v pohádkách nerozebíráme. Ale ne proto, že bychom nechtěli, ale děti pohádku berou pouze jako pohádku a ne jako skutečnost. Ve waldorfských školách se většinou předčítají knihy br. Grimmů, které jsou (ne všechny) trochu drsnější, ale nikdy se mi nestalo, aby se mě dítě zeptalo, jestli ho to vydloublé očičko bolelo. Nebo např. vůbec v červené karkulce neřeší, že vlka rozřízli, sešili, spadl do studny. To pak většinou řeší někteří rodiče a nevědí, zda mají dětem tento konec vyprávět. Dramatizací pohádky rozvíjíme jejich vyjadřovací schopnost, odstranění studu apod. Pohádku jim samozřejmě pomáháme vyprávět (těm, kteří to potřebují). Když se např. ve školce objeví nějaký problém, který se dlouho řeší, tak někdy zařazujeme výchovný příběh. U nás ve školce se hodně zaměřujeme na empatii (když někdo druhému něco udělá, společně se zamyslíme nad tím, jak by to bylo nám příjemné, děti jsou vedené ke vzájemné pomoci - při oblékání, uklizení atd.). Při příchodu dětí do školky je jim nabídnuta buď nějaká činnost (např. výtvarná)nebo volná hra. Dítě si může vybrat, co chce dělat. Je motivováno k tomu, aby udělalo oboje, ale pokud nechce - nenutíme ho. Jen děti předškolního věku již motivujeme k tomu, aby započaté věci dokončily a to jak drobné výrobky, tak především předškoláčkou práci na které pracují půl roku.	Podvědomě člověk pracuje s EQ, ale nejen s ní, ve všech svých činnostech a jednáních s dětmi. Cíleně se nezaměřujeme na jednotlivé složky inteligence. Jako více zaměřené na EQ vnímám komunitní kruh a relaxační cvičení ve dvojicích.

Název mateřské školy	MŠ Na Přesypu	KMŠ sv. Klimenta	Waldorfská mateřská škola	Zdravá MŠ
7) Jakými způsoby vyhodnocujete výchovný program se zaměřením na rozvoj emoční stránky dítěte? A jak často?	Okamžitá reflexe po činnosti, rozhovor s kolegyňi, při výchovném problému rozhovor s rodiči, popř. se školním psychologem. Pro každé dítě vyplňujeme dvoustránkovou tabulku o jeho celkovém vývoji, tedy i v oblasti emocí a komunikace s druhými (ať už s dětmi či dospělými osobami). Tyto údaje jsou zaznamenávány začátkem školního roku a dojde-li ke "zlepšení" v nějaké oblasti, je to poznamenáno. Během roku také píšeme různé poznámky o dětech - co nás zaujalo v jejich jednání (tyto poznámky se píše zejména po činnostech zaměřených na emocionální stránku dítěte).	Okamžitá reflexe, denní reflexe, půlroční hodnocení dětí, rozhovor s rodiči, psycholog.	Děti hodnotíme tak, že si vedeme portfolia, do kterých zapisujeme všechny pokroky nebo různé změny ke kterým během roku dochází. Pokud si chtějí rodiče povídat o tom, co je zajímá nebo trápí v souvislosti s jejich dětmi, nabídneme rodičům čas pro tyto rozhovory po individuální dohodě, obvykle po skončení naší pracovní doby. O tom, jak jsme úspěšné ve svém úsilí, hovoříme při úterních pracovních poradách společně s učitelkami z ostatních tříd v části věnované právě rozhovorům o dětech a v části věnované praktickým otázkám naší práce s dětmi. Důležité pro nás je, jak dítě prospívá, jak je spokojené, zda má důvěru ve své „tety“ (tak děti nazývají učitelky) a jestli do našeho společenství přichází rádo. Každé ráno po příchodu dítěte si s ním podáme ruku nebo navážeme jiný blízký kontakt, abychom měly první představu o tom, v jaké náladě a v jaké osobní situaci k nám v tuto chvíli přichází. To nám umožní odhadnout, na co se v ten určitý den právě cítí a co zvládne a pomůže předejít případným pozdějším nedorozuměním mezi námi a dítětem. Podobným způsobem se s dětmi i rozloučíme. Účinnost a správnost našich pedagogických postupů si ověřujeme také pedagogickou diskuzí s ostatními kolegyňemi při pravidelných víkendových seminářích waldorfské pedagogiky v čase určeném pro didaktiku. Tyto semináře se konají v naší MŠ během šesti víkendů v roce. Dále si pedagog vede na každý měsíc svůj pedagogický deník, do kterého zaznamenává, co s dětmi dělal, co šlo, nešlo, co příště zlepšit, jakých dětí si všiml a jakých naopak ne. Pokud má dítě nějaký problém, který můžeme odstranit - pokoušíme se o to např. léčebnou eurytmií (např. pomočování, šilhání, špatné vyslovování). Pokud je problém mnohem hlubšího charakteru - např. regrese, požádáme (po domluvě s rodiči) o pomoc psychologa nebo speciálního pedagoga. Maminky nás poté informují, jak s odborníkem v průběhu času pokročili.	Jako jakékoliv jiné – nezaměřujeme se cíleně na jednotlivé složky inteligence, protože člověk je soubor inteligencí nedělitelných od sebe. Okamžitá sebereflexe, zhodnocení ukončeného tématu či projektu, konzultace s kolegyňi, portfolia dětí a hodnotící tabulky pro předškoláky.

Název mateřské školy	MŠ Na Přesypu	KMŠ sv. Klimenta	Waldorfská mateřská škola	Zdravá MŠ
8) Zajímá Vás problematika EQ?	Ano	Ano	Ano	Ano
A proč?	Je mi blízká citová oblast, jsou pro mě důležité vztahy.	Poklesem EQ vzniká osamělost, odcizení, závislosti, šikana.	Problematika mě zajímá. Ve svém volném čase se zajímám o pedagogiku a psychologii, kam tato problematika zapadá. Navíc mohu své poznatky uplatnit ve svém zaměstnání i v soukromém životě.	Naše MŠ považuje sociální a emoční složku inteligence za základní kameny, na nichž se staví rozvoj osobnosti.
9) Považujete problematiku EQ za důležitou?	Ano	Ano	Ano	Ano
A proč?	Myslím, že člověk je tvor společenský a jedině ve společenství dokáže přežít, tedy umět se v této oblasti orientovat je pro člověka přínosné.	Aby nedocházelo k násilí, ubližování, ponižování, agresi.	Myslím si, že je hlavně v dnešní uspěchané a rázné společnosti velice důležitá. Protože pokud bude umět člověk svým emocím porozumět, lépe pak bude moci řešit své problémy a starosti. Důležité je věci pojmenovat a pak s tím začít něco dělat.	Nepovažuji to za „problematiku“, pro nás jako zdravou MŠ je EQ součástí každé činnosti i jednání (každý pedagogický pracovník vč. asistentů absolvuje Kurz komunikačních dovedností dr. Nováčkové)
10) Rozvíjíte se nějakým způsobem v oblasti EQ?	Navštěvuji různé kurzy. Nejbližší kurz, který mě čeká je o porozumění problémovým dětem, zejména jejich chování.	Semináře náboženské pedagogiky celostní výchovy.	Ano a to samostudiem, četbou knih.	Máme to štěstí, že vzhledem ke kvalitním a obohacujícím vztahům mezi zaměstnanci rozvíjíme tuto složku a nejen ji každý den. A toto vidíme jako podmínku pro předávání emočních „dovedností“ dětem.
11) Jakou literaturu či zdroj (zaměřenou na rozvoj EQ) používáte/byste použila v praxi?	Odborné knihy o emocích z nakladatelství Portál. Jak naučit děti hodnotám apod., četba dětem z knihy Domeček pro šneka Palmáce.	Metodika celostní výchovy Franze Ketta pro předškolní vzdělávání. : Aby malé bylo velké - náboženská výchova předškolních dětí v mateřských školách a ve farnostech, Eva Muroňová, Margot Ederová, Tomáš Cyril Havel. Milada Přikrylová: Barevné kamínky - Jak se cítíme.	Nemám knihu, kterou bych používala jako vodítko pro moji praxi. Z knih, co přečtu si udělám určité závěry. To, co se mi zdá zajímavé mi utkví v hlavě a pak se mi stane, že je vědomky i nevědomky použiji v praxi.	Žádnou speciální.

Školní vzdělávací program „Rozvíjej se poupátko“ a objevuj svět pro život

Září	Jdeme do školky	- naše školička - kamarádi - moje rodina - opakování, evaluace, přání dětí
Říjen	Podzimní úroda	- červené jablíčko - sladká mrkvička - podzimní jarmark - opakování a přání dětí
Listopad	Podzimní čas	- dušičkové počasí = reakce přírody (stromy, zvířátka) - moje tělo - moje zdraví - opakování, evaluace, přání dětí
Prosinec	Těšíme se na Vánoce	- přijde k nám sv. Mikuláš - nácvik na vystoupení a besídku - výroba dáreků a přáníček – výstavka - tradice Vánoc, vánoční besídka, zpíváme koledy
Leden	Zimní čas	- příroda v zimě - těšíme se do školy (povolání) - zimní radovánky - opakování, evaluační záměry, přání dětí
Únor	Co děláme celý den	- pohádky, masopust - ráno, poledne, večer - dopravní prostředky - opakování, přání dětí – (ŠVP – Čestice)
Březen	Jaro ťuká	- jarní rostliny – v trávě a na zahradě - život v půdě a co do ní nepatří - domácí zvířata a jejich mláďata - příprava na velikonoce (doba postní)
Duben	Život zvířat	- slavíme Velikonoce – tradice - volně žijící zvířata - zvířata dálných krajín – v ZOO - opakování, přání dětí
Květen	Měsíc květů	- u nás doma (příprava na „Divadelní festival“) - živá a neživá příroda - svátek matek - příprava na Den dětí
Červen	Naše modrá planeta – pevniny a vodstvo	- naše planeta – slunce, měsíc - moře a řeky – živočichové - chystáme se na prázdniny - opakování, evaluace, přání dětí

Motto: „Pokoj a vzájemná láska ať zůstává vždycky s námi.“

Září: Jdeme do školky

Charakteristika integrovaného bloku:

Tento blok vztahující se k měsíci září je specifický tím, že začíná nová etapa v životě třídy mateřské školy. Děti se po prázdninách vrací opět mezi své kamarády a také se seznamují s těmi dětmi, které nově přicházejí do školky místo těch, které již odešly do školy.

Hlavním úkolem pro tento měsíc je sžití se s prostředím skupiny a navazování vzájemných vztahů. Často je velmi obtížné pro některé děti opouštět svou rodinu, která byla prozatím pro děti jejich jediným světem.

U naší školky je nejdříve uvítá krásně barevný „pastelkový“ plot, který se jim líbí a dodá jim odvalu objevovat nepoznané.

Navržené dílčí vzdělávací cíle:

Dítě a jeho tělo:

Osvojení si věku přiměřených praktických dovedností.

Dítě a jeho psychika:

Rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních) a kultivovaného projevu, rozvoj tvořivosti (tvořivého myšlení, řešení problémů, tvořivého sebevyjádření), získání relativní citové samostatnosti. – **sebeovládání**

Dítě a ten druhý:

Seznamování s pravidly chování ve vztahu k druhému, posilování prosociálního chování ve vztahu k ostatním lidem (v rodině, v mateřské škole, v dětské herní skupině). – **sebeovládání**

Dítě a společnost:

Rozvoj schopnosti žít ve společenství ostatních lidí (spolupracovat, spolupodílet se), přináležet k tomuto společenství (ke třídě, k rodině, k ostatním dětem) a vnímat a přijímat základní hodnoty v tomto společenství uznávané. – **společenská obratnost**

Dítě a svět:

Seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije a vytváření pozitivního vztahu k němu.

Integrovaný blok: Jdeme do školky

Podtémata – vzdělávací obsah:

Naše školička

- Věci kolem nás (značky, předměty, hračky, pomůcky, knihy,...)
- Sebeobsluha (příprava pomůcek, stolování, hygiena, úklid okolo sebe, oblékání,...)
- Bezpečný pobyt v MŠ (v okolí školky, při pobytu venku, na zahradě, v budově ve třídě a herně,...)
- Pravidla vzájemného styku (důvěra k paní učitelce, zdvořilost, pravidla chování a jejich dodržování,...)
- Prostředí (škola, okolí školy, město, místo mého soukromí,...)

Očekávané výstupy z podtématu:

- Získat dítě pro radostný pobyt v mateřské škole.
- Umět se rozloučit v klidu se svými rodiči. – **sebeovládání**
- Orientovat se bezpečně v prostředí třídy, školy.
- Mít povědomí o uložení hraček a ostatních pomůcek ve třídě.
- Poznat základy pravidel chování ve společenství třídy. – **společenská obratnost**
- Zvládat jednoduchou sebeobsluhu s hygienickými návyky ve třídě.

Kamarádi

- Já (moje jméno, jména kamarádů, osobnost, mám právo být sám sebou, práva ostatních,...)
- Člověk (lidské vlastnosti, ochrana před násilím, hodnota člověka – barvy pleti,...)
- Dorozumívání mezi lidmi (gesta, mimika, slova – písmena, číslice,...)
- Vztahy mezi lidmi (přátelství, láska, vlastní bezpečí, zdvořilost, pohlaví,...)
- Nálada a citové projevy (pláč, smích, smutek, zlost, radost,...)

Očekávané výstupy z podtématu:

Uvědomit si svou osobnost se svými právy, s přiznáváním stejných práv svým kamarádům.

Chápat sebe jako přijímaného a potřebného člena v nové třídě. – **sebeuvědomění**

Znat ostatní děti jejich jménem.

Spolupracovat s ostatními dětmi ve třídě. – **společenská obratnost**

Mít povědomí o mezilidských morálních hodnotách. – **společenská obratnost**

Vnímat přání a potřeby druhých, zejména mladších a potřebných. – **empatie**

Probouzet zájem o přátelství s ostatními dětmi. – **empatie**

Vědět, že se mohu bránit násilím od druhého člověka.

Moje rodina

- Obec (co je domov – okolí domova, kde bydlím – co je adresa,...)
- Nebezpečí před cizími lidmi (kdo nás chrání, zámek a klíč, nedůvěra k neznámým – co cizím nesdělujeme,...)
- Rodina (členové – vztahy v rodině, prarodiče, zvířátka – mazlíčci,...)
- Role v rodině (pracovní povinnosti – proč pomáhám, jak pomáhám,...)
- Předměty v rodině (nebezpečné předměty, technické přístroje, čím pracujeme, koníčky a zájmy,...)

Očekávané výstupy z podtématu:

Uvědomovat si význam zázemí v rodině pro bezpečí a rozvoj osobnosti. – **sebeuvědomění**

Vědět, že každý v rodině má povinnost pomáhat podle svých schopností.

Pochopit, že každý má ve společenství rodiny svou roli, podle které je třeba se chovat. –

společenská obratnost

Dozvědět se o ochraně rodiny a domova před cizími nebezpečnými lidmi.

Opakování, evaluační záměry, přání dětí

- Literatura:**
- Podzim v MŠ – *Eva Opravilová*
  - Nápady pro celý rok – Nápady pro podzim a zimu
  - Vyber si hru podle jména – *Zuzana Pospíšilová*
  - Pranostiky a hry po celý rok – *Iva Maráková*
  - Kamínky: Kdo všechno přišel do školky – *Milada Přikrylová*

Básně: – Kamarád, kamarád, – Byla jedna sestřička

Písňe:

Školička – Dnes poprvé jdu do školky, – Já jsem tu a ty jsi tady

Kamarádi – Hra na jména, – Na barvičky, – Narozeninová, – Dobré ráno všichni tady

– Čokoláda, – Já tobě nesu, – Já dám ti ruku svou, – Chytneme se za ruce

Moje rodina – Povídej mi tatínku, – U naší babičky

Didaktické hry: – Poznáš kamaráda, – Na hodné dětičky

Grafické listy: – příloha

Říjen: Podzimní úroda

Charakteristika integrovaného bloku:

Měsíc říjen je obdobím, kterému říkáme „babí léto“. Léto je u samého závěru a dává nám v plnosti své dary. Slunce už nemá takovou sílu jako v parném létě, teplota je mírná a příjemná. Všechno zraje a vydává své plody. Děti mají v tomto období možnost poznávat přírodu v celé její bohatosti. Nejaktuálnější je v tomto čase sběr, sklizeň a ukládání plodů na zimu. Děti se seznamují s ovocnými stromy a jejich plody. Rozlišují rozdíl mezi ovocem a zeleninou. Plody na zimu ukládají nejen lidé, ale také zvířata.

Navržené dílčí vzdělávací cíle:

Dítě a jeho tělo:

Rozvoj a užívání všech smyslů.

Dítě a jeho psychika:

Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování), rozvoj a kultivace mravního i estetického vnímání, citění a prožívání. – **empatie**

Dítě a ten druhý:

Rozvoj kooperativních dovedností. Spolupracovat s ostatními ve skupině. – **společenská obratnost**

Dítě a společnost:

Rozvoj společenského a estetického vkusu.

Dítě a svět:

Pochopení, že změny způsobené lidskou činností mohou prostředí chránit a zlepšovat, ale také poškozovat a ničit.

Integrovaný blok: Podzimní úroda

Podtémata – vzdělávací obsah:

Červené jablíčko

- Ovocný strom (jabloň, hrušeň, švestka, jaký ještě?,...)
- Co skrýváš jablíčko? (vitamíny, jádřinec – jádýrka, půlka – čtvrtka,...)
- Kde roste (strom – zahrada, sad, u silnice – obsahuje zplodiny,...)
- Jaké jsi, jablíčko? (vůně, chuť, velikost, barva, tvar,...)
- Pokrmy z jablíček (hygiena – mošt, kompot, štrúdl, sušená jablíčka,...)
- Podzim v sadu – sklizeň a ukládání ovoce
- Slunce a jeho dary

Očekávané výstupy z podtématu:

Vědět, že jablíčko je zdravé, obsahuje vitamíny a že před jeho konzumováním dodržujeme hygienu.

Dokázat rozvíjet užívání všech smyslů (základní barvy, vůně, chuť...).

Sladká mrkvička

- Zelenina (mrkev, petržel, kedluben, ředkev, jaká ještě?,...)
- Kde roste (zahrada – zahradník, pole – zemědělec – náradí a stroje,...)
- Jak ji připravujeme (syrová – vitamíny, dušená, vařená – polévka,...)
- Je zdravá? (zdravá výživa, ochrana před nemocí – vláknina, vitamíny, zdravé zoubky,...)
- Jak chutná mrkvička (poznáváme chuť – sladká, kyselá, slaná, jaká ještě?,...)

Očekávané výstupy z podtématu:

Vědět, že ovoce a zelenina jsou součástí zdravého stravování.

Vědět, že lidská činnost je v péči o ovoce a zeleninu nezbytná.

Podzimní jarmark

- Řemesla (švec, kovář, pekař, truhlář,...)
- Jak se dříve oblékalo? (děti, chudí, bohatí, z čeho se vyrábí oblečení – rostliny, zvířata,...)
- Pokrmy, které se připravovaly (všední den – černý kuba, hrachová kaše, posvícení – maso, koláče – makové, tvarohové,...)
- Co se prodávalo (látky, koření, bylinky, pečivo, ovoce, zelenina, keramika, obuv,...)
- Děkování za úrodu (dožínky, lidové pobožnosti,...)

Očekávané výstupy z podtématu:

Uvědomit si hodnotu lidské práce.

Vážit si možností, které v dnešní době máme.

Uvědomit si, v čem jsou pro nás rostliny a zvířata užitečná.

Učit se rozhodování při výběru a vyjadřování přání při nakupování. – **motivace**

Opakování, evaluační záměry, přání dětí

Literatura: – Podzim v MŠ – *Eva Opravilová*
– Nápady pro celý rok – Nápady pro podzim a zimu
– Pranostiky a hry po celý rok – *Iva Maráková*
– Kamínky: Sklízíme plody podzimu – *Milada Přikrylová*
Hádej a poznávej zeleninu – *Milada Přikrylová*

Básně: – Byla jedna babka, – Švestka, – Hruška, – Hajušky, – Větvička
– Hospodářství, – Ježek, – Brambor

Písně:

Červené jablíčko – Jabloň, – Pod naším okýnkem, – Měla babka

Sladká mrkvička – Šel zahradník do zahrady, – Cib, cib, cibulenka
– Hop, hej cibuláři, – Oral jsem, oral

Podzimní jarmark – Na trh, – A já pořád kdo to je, – Jsou mlynáři chlapi
– To je zlaté posvícení, – Už máme posvícení, – Pekla vdolky

Grafické listy: – příloha

Listopad: Podzimní čas

Charakteristika integrovaného bloku:

Listopad je měsíc, který je tak trochu prodchnutý smutkem z odcházejícího tepla, příroda se pomalu připravuje k zimnímu odpočinku. Snad také i proto byla do tohoto období umístěna vzpomínka na všechny zemřelé. Děti rády navštěvují hřbitovy a ptají se po smyslu lidského života a smrti. Stromy odkládají své pestré listí, které je pro děti velmi zajímavým materiálem pro tvoření.

Počasí v tomto období bývá chladné a větrné, proto se zaměřujeme také na zdraví a nemoc, správné oblékání.

Navržené dílčí vzdělávací cíle:

Dítě a jeho tělo:

Uvědomění si vlastního těla, osvojení si poznatků o těle a jeho zdraví, o pohybových činnostech a jejich kvalitě, osvojení si poznatků a dovedností důležitých k podpoře zdraví, bezpečí, osobní pohody i pohody prostředí.

Dítě a jeho psychika:

Rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních) a kultivovaného projevu.

Rozvoj, zpřesňování a kultivace smyslového vnímání, přechod od konkrétně-názorného myšlení k myšlení slovně-logickému (pojmovému).

Rozvoj paměti a pozornosti, přechod od bezděčných forem těchto funkcí k úmyslným.

Rozvoj a kultivace představivosti a fantazie.

Dítě a ten druhý:

Rozvoj komunikativních dovedností verbálních i neverbálních. – společenská obratnost

Dítě a společnost:

Rozvoj základních kulturně-společenských postojů, návyků a dovedností dítěte. – společenská obratnost

Rozvoj schopnosti projevat se autenticky, chovat se autonomně, prosociálně a aktivně se přizpůsobovat společenskému prostředí a zvládat jeho změny. – společenská obratnost

Dítě a svět:

Rozvoj schopností přizpůsobovat se podmínkám vnějšího prostředí a jeho změnám. – sebeovládání

Integrovaný blok: Podzimní čas

Podtémata – vzdělávací obsah:

Dušičkové počasí

- Slunce, vítr a déšť (zvířátka, lidé, rostliny – stromy,...)
- Roční doby a počasí (jaro, léto, podzim, zima)
- Přírodní úkazy (bouře, oheň, duha)
- Podzimní příroda (podzimní barvy, tvary listů, pouštění draků, přírodniny,...)
- Podzim (na zahradě, na poli, v lese, v rybníku,...)
- Příprava na zimu (rostliny – stromy, zvířátka, lidé, ptáci – stěhování,...)
- Vzpomínání na naše zemřelé

Očekávané výstupy z podtématu:

Všímat si změn v přírodě.

Uvědomit si, že příroda kolem nás se mění v souvislosti s ročními dobami.

Umět popsat své pocity. – sebeuvědomění

Respektovat city druhého, mít úctu k zemřelým. – empatie

Moje tělo

- Části lidského těla (hlava – oči, uši, ústa, nos, rty, zoubky a jazyk, krk, trup, končetiny, vnitřní orgány,...)
- Projevy dorozumívání (řeč, znaková řeč, pohyb, mimika a gesta,...)
- Orientace (v prostoru, vpravo, vlevo, vpředu, vzadu, nahoře, dole, na ploše,...)
- Citové projevy (lásky, smích, pláč, smutek, radost,...)
- Smysly (zrak, čich, sluch, hmat, chuť)

Očekávané výstupy z podtématu:

Znát některé části vlastního těla a jejich funkci.

Probudit zájem o péči o své zdraví.

Učit se předcházet úrazům.

Vážít si života ve všech jeho formách.

Znát základní společenské návyky (pozdrav, poděkování, poprosit, požádat, omluvit se). – společenská obratnost

Moje zdraví

- Pohyb (pravidelné cvičení, kolo, sportovní hry, plavání, brusle, lyže,...)
- Zdravá strava (hygiena, pitný režim, vitamíny – ovoce, zelenina,...)
- Bakterie a viry (hygiena, otužování – vzduchem, vodou,...)
- Nebezpečí a ochrana před ním (neznámá místa, vozovka, nebezpečné předměty, přírodní živly – oheň, voda,...)
- Kdo nás chrání (rodiče, hasiči, policie, armáda, lékař,...)
- Zdraví, nemoc a lékař
- Péče o zdraví – správné oblékání, zásady osobní hygieny, správný životní styl

Očekávané výstupy z podtématu:

Probudit zájem o péči o své zdraví a učit se předcházet úrazům a nemocem.

Vážit si života ve všech jeho formách.

Znat základní společenské návyky (pozdrav, poděkování, poprosit, požádat, omluvit se). –

společenská obratnost

Opakování, evaluační záměry, přání dětí

- Literatura:**
- Podzim v MŠ – *Eva Opravilová*
  - Nápadky pro celý rok – Nápadky pro podzim a zimu
  - Pranostiky a hry po celý rok – *Iva Maráková*
  - Kamínky: Když padá listí – *Milada Přikrylová*

Básně: – Šnečku, šnečku, – Malíř podzim, – Padá listí, – Rozpustilý drak
– Prší, – Vlaštovička, – Pouštění draka, – Zlobivý zoubek

Písňe:

Dušíčkové počasí – Meluzína, – Prší, prší, – Foukej, foukej větříčku, – Špatné počasí

Moje tělo – Hlava, ramena

Moje zdraví – P. Bože, prosíme tě

Pohybová hra: – Já malý člověk

Grafické listy: – příloha

Prosinec: Těšíme se na Vánoce

Charakteristika integrovaného bloku:

Prosinec je měsíc očekávání, překvapení, těšení a radosti. Během adventu se společně s dětmi připravujeme na vánoční svátky. Snažíme se rozdávat radost, pokoj a těšit ty, kteří jsou opuštěni a nešťastní. Připravujeme se na příchod Ježíše do betlémské stáje i do našich srdcí.

K Vánocům v našich krajinách neodmyslitelně patří vánoční stromek. Je symbolem Boží štědrosti k lidem, ke které se lidé alespoň o vánocích chtějí přiblížit.

Navržené dílčí vzdělávací cíle:

Dítě a jeho tělo:

Rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky (koordinace a rozsahu pohybu, dýchání, koordinace ruky a oka apod.).

Dítě a jeho psychika:

Rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních) a kultivovaného projevu, rozvoj schopnosti citové vztahy vytvářet, rozvíjet je a city plně prožívat, rozvoj poznatků, schopností a dovedností umožňujících pocity, získané dojmy a prožitky vyjádřit. – **empatie, sebeuvědomění**

Dítě a ten druhý:

Rozvoj interaktivních schopností ve skupinových hrách. – **sebevládní**

Dítě a společnost:

Rozvoj schopností žít ve společenství ostatních lidí (spolupracovat, podílet se na společných činnostech). Přijímat základní hodnoty v tomto společenství uznávané. – **společenská obratnost**
Dítě a svět:

Vytváření pozitivního vztahu k místu, ve kterém dítě žije.

Integrovaný blok: Těšíme se na Vánoce

Podtémata – vzdělávací obsah:

Přijde k nám sv. Mikuláš

- Co víme o sv. Mikuláši (kde a kdy žil, vyrůstal, jakým byl člověkem – štědrým, milujícím Boha i lidi,...)
- Proč slavíme svátek sv. Mikuláše (oslavujeme jeho svátek – den zrození pro nebe, oslavujeme jeho štědrost, učíme se přijímat i obdarovávat,...)
- Návštěva Mikuláše (výzdoba prostředí, jak ho přivítáme, jaký program, co nám nadělí,...)
- Co Mikuláši povíme (jak se jmenujeme, koho máme rádi, co rádi děláme, co děláme v MŠ,...)
- Mikulášská nadílka (punčocha – oříšky, jablíčka, rozdělíme se s rodiči a sourozenci?,...)

Očekávané výstupy z podtématu:

Vědět, že i my můžeme být dobrými a štědrými lidmi, jako byl sv. Mikuláš.

Odhadovat své síly, umět si přiznat chybu. – **sebeuvědomění**

Řešit konflikty dohodou, snažit se o kompromis. – **sebeovládání**

Nácvik vystoupení na besídce

- O čem budeme hrát? (o čem budeme rodičům vyprávět, budeme říkat básničky?, hrát divadlo?, zpívat koledy? – jaké?, ...)
- Jak si rozdělíme role? (co zvládnou starší děti, jak by se mohli zapojit děti mladší, pomoc rodičů s učením textů, přípravou kostýmů, ...)
- Jaké kulisy a pomůcky budeme potřebovat? (vyrobíme sami, s dětmi, koupíme?, ...)
- Proč a pro koho besídku připravujeme? (pro rodiče,... na společnou oslavu Vánoc v MŠ)
- Adventní a vánoční symboly a tradice (adventní věnec, kalendář, vánoční stromek, betlém, koledy)

Očekávané výstupy z podtématu:

Seznámit děti s poselstvím Vánoc.

Povzbudit děti k radostnému očekávání Vánoc a ke společné přípravě vánoční besídky v MŠ. –

motivace

Zvládnout jednoduchou dramatickou úlohu.

Umí vědomě napodobit jednoduchý pohyb.

Výroba dárečků a přáníček

- Koho bychom chtěli o Vánocích obdarovat? (rodiče, sourozence, prarodiče, kamarády?,...)
- Dárečky (proč si je dáváme – vyjádření toho, že se máme rádi, z čeho je vyrobíme...)
- Vánoční přání (komu můžeme poslat, koho by potěšilo, víme o někom, kdo je sám?, koho máme rádi, komu bychom chtěli popřát pěkné Vánoce,...)
- Co si vzájemně přejeme o Vánocích? (radostné, pokojné a požehnané Vánoce, splnění tajných přání, pohodu, klid, naději z Božího narození, ...)
- Co slavíme o Vánocích (narození Pána Ježíše, naši záchranu a vykoupení, ...)

Očekávané výstupy z podtématu:

Vědět, že ne všichni lidé na světě jsou šťastní, že my jim můžeme pomáhat. – empatie
Ovládat alespoň částečně jemnou motoriku, práci s nůžkami a papírem.

Tradice Vánoc, vánoční besídka v MŠ

- Tradice a zvyky (plovoucí svíčky, půlení jablíček, barborka, koledy, vůně františků, purpury, ...)
- Vánoce a zvířátka (ptáčci – výzdoba stromu potravou, v lese, v ZOO, ...)
- Vánoční jídla (jablečný závin, černý kuba, kapr, bramborový salát, cukroví, ...)
- Zpívání koled (o čem jsou, koledování...)
- Betlémy (z čeho bývají vyrobené, kde je můžeme vidět, ...)

Očekávané výstupy z podtématu:

Uvědomit si citovou vazbu k rodinným příslušníkům a k lidem kolem nás. – sebeuvědomění
Osvojit si elementární poznatky o kultuře, ve které žijeme.
Umět rozlišovat podstatu symbolů Vánoc.

Literatura: – Zima v MŠ – *Eva Opravilová*
– Nápadky pro celý rok – Nápadky pro podzim a zimu
– Pranostiky a hry po celý rok – *Iva Maráková*
– Kamínky: Těšíme se na Ježíška – *M. Příkrylová*

Básně: – Roste, roste stromeček, – Vánoční stromeček
– Už jsou tady vánoce, – Stromy

Písňe:

Mikuláš – Písničky o Mikuláši
Vánoce – Koledy, – Volá, volá vložku vložka

Grafické listy: – příloha

Leden: Zimní čas

Charakteristika integrovaného bloku:

V lednu prožíváme zimní radovánky. Poznáváme různá skupenství vody. Uvědomujeme si, jak je důležité, že příroda odpočívá. Pozorujeme spící přírodu a stopy ve sněhu. Pozorujeme stromy bez listů, holé větve, tvar jeho koruny. Vnímáme ticho zimní přírody.

Navržené dílčí vzdělávací cíle:

Dítě a jeho tělo:

Vytvoření reálných životních návyků.

Dítě a jeho psychika:

Osvojení si některých poznatků a dovedností, které předcházejí čtení i psaní, rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka i další formy sdělení, verbální i neverbální (výtvarné, hudební, pohybové, dramatické), osvojení si elementárních poznatků o znakových systémech a jejich funkci (abeceda, čísla), rozvoj zájmu o učení. – motivace

Dítě a ten druhý:

Osvojení si elementárních poznatků, schopností a dovedností důležitých pro navazování a rozvíjení vztahů dítěte k druhým lidem. – empatie

Dítě a společnost:

Rozvoj schopnosti projevovat se autenticky. – sebeuvědomění

Dítě a svět:

Pozorování okolní přírody.

Integrovaný blok: Zimní čas

Podtémata – vzdělávací obsah:

Příroda v zimě

- Zima jako roční doba (roční doby – jaro, léto, podzim, zima, měsíce v roce,...)
- Zima kolem nás (zimní počasí, dlouhé noci – krátké dny, co je na zimě krásného – mráz kreslí na okna, zasněžená krajina...)
- Ptáci v zimě (vrána, havran, vrabci, sýkorky, nedostupnost potravy – sypeme jim do krmítka, některé druhy odletěly do teplých krajin,...)
- Zvířata v zimě (nedostupnost potravy, zimní spánek, stopy ve sněhu,...)
- Rostliny a stromy v zimě (Spí? Proč nerostou? Na co čekají?..)
- Voda a její skupenství

Očekávané výstupy z podtématu:

Objevovat a žasnout nad krásou zimní přírody.

Pomáhat ptáčkům a zvířátkům. – empatie

Přijímat aktivní pohyb v zimní přírodě.

Vědět, že voda má několik podob.

Mít přiměřené poznatky o životě zvířat v zimě, umět se o ně postarat.

Těšíme se do školy (předškoláci)

- Těšíme se do školy (proč chodíme do školy, kdo jsem – kdy jsem se narodil, jméno, bydliště,...)
- Kdo a co mě ve škole čeká (hodná paní učitelka, děti – školáci, psaní, čtení, počítání,...)
- U zápisu (jak se budu chovat, co nakreslím, co přednesu, co zazpívám,...)
- Co umím (vpravo, vlevo, nahore, dole, ráno, v poledne, večer, včera, dnes, zítra, pamatuji si říkadla, jak se umím oblékat,...)
- Svět školáků – písmena a číslice (Co slyším ve slovech? Jak vyslovuji? Poznám napsané své jméno? Počítám – poznám nějakou číslici?,...)

Očekávané výstupy z podtématu:

Získat pocit radostného očekávání vstupu do 1. třídy základní školy, získat zájem o učení. –

motivace

Cvičit uvolňování ruky.

Zdokonalovat jemnou motoriku.

Povolání (mladší děti)

- Kdo vyrábí předměty a věci kolem nás (z umělé hmoty, ze skla, z papíru, ze dřeva, z kovu,...)
- Chléb (obilí, mouka, pekař, obchodník, prodavač, zákazník,...)
- Dopis (obálka, známka, poštovní schránka, pošta, listonoš,...)
- Co dělá (stavitel a řemeslník, řidič, úředník, učitel, dělník a zemědělec, holič, kadeřník,...)
- Peníze v našem životě (kde je bereme, jaké známe – koruny, eura, umění počítat a šetřit, co se nedá za peníze koupit?...)
- Různé materiály, jejich využití, třídění odpadu

Očekávané výstupy z podtématu:

Vědět, že každá práce je důležitá a že pro pracovitého člověka je radost pracovat.

Uvědomit si, že peníze si musíme vydělat a že jimi šetříme, ale že jsou i důležitější věci v životě.

Umět rozlišovat různé druhy materiálů podle způsobu jejich odkládání.

Učit se zodpovědnému přístupu k přírodním zdrojům.

Zimní radovánky

- Zima kolem nás (jak se oblékáme – rukavice, čepice, šály,...)
- Hry se sněhem (stavby ze sněhu – sněhulák, iglú, pokusy se sněhem – voda, led, jak vypadá sněhová vločka?...)
- Zimní sporty (bruslení, lyžování, sáňkování, snowboard,...)
- Pohybové hry se zimní tematikou (Na Mrazíka, Eskymácká honička,...)
- Kde a jak si můžeme hrát (Bezpečnost na ledě – rybníky, umělá kluziště, na stráních, loukách, na horách,...)

Očekávané výstupy z podtématu:

Najít v zimním období možnosti sportování.

Schopnost zvládnout některý zimní sport (sáňkování, bobování, bruslení, stavění sněhuláků.).

Opakování, evaluační záměry, přání dětí

Literatura: – Zima v MŠ – *Eva Opravilová*
– Nápady pro celý rok – Nápady pro podzim a zimu
– Pranostiky a hry po celý rok – *Iva Maráková*
– Kamínky: Paní Zima jede – *Milada Příkrylová*

Básně: – Řežu, řežu dříví, – Švadlenka

Písně:

Příroda v zimě – Bude zima, – Měsíce, – Sněhuláček

Těšíme do školy – Ivánku náš, – Koukni do zrcadla

Povolání – Já do lesa nepojedu, – Jsou mlynáři jsou, – Když P. Ježíš byl maličký

Pohybová hra: – Dva mrazíci, – Na kominíka

Grafické listy: – příloha

Únor: Co děláme celý den

Charakteristika integrovaného bloku:

Únor je doba masopustního veselí a karnevalů. Vžíváme se do různých postav, za které se převlékáme a to je také dobrá příležitost se seznámit s různými řemesly. Budeme se věnovat řemeslům, která mají něco společného s naším prostředím. Zaměříme se také na třídění a recyklaci odpadů a jejich využití (projekt naší MŠ). Děti se učí vážit si práce druhých a učí se zacházet opatrně s věcmi a také vážit si jídla – nepohrdat jim a neplýtvat.

Navržené dílčí vzdělávací cíle:

Dítě a jeho tělo:

Vytváření zdravých postojů jako základů zdravého životního stylu.

Dítě a jeho psychika:

Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností, poznávání sebe sama, rozvoj pozitivních citů ve vztahu k sobě (uvědomění si vlastní identity, získání sebevědomí, sebedůvěry, osobní spokojenosti). – **sebeuvědomění**

Dítě a ten druhý:

Ochrana osobního soukromí a bezpečí ve vztazích s druhými dětmi i dospělými.

Dítě a společnost:

Poznávání pravidel společenského soužití a jejich spoluvytváření v rámci přirozeného sociokulturního prostředí, porozumění základním projevům neverbální komunikace obvyklé

v tomto prostředí. – **společenská obratnost**

Dítě a svět:

Vytváření elementárního povědomí o širším přírodním, kulturním i technickém prostředí, o jeho rozmanitosti, vývoji a neustálých proměnách.

Integrovaný blok: Co děláme celý den

Podtémata – vzdělávací obsah:

Pohádky, masopust

- Kde budeme hledat pohádku? (v knize – veršovanou, vyprávěnou, v písničce, v divadle, ve filmu,...moje oblíbená pohádka,...)
- Pohádkový hrdina, pohádková bytost (Které známe? Jaký se mi líbí? Proč mě zaujal? Co o nich víme?,...)
- Co patří do masopustního reje? (hostina, soutěže a hry, jaké masky, za co se převlečeme)
- Kde najdeme masopust? (v literatuře – lidové zvyky, v hudbě – písničky, tanečky,...)
- Náš masopust (taneční rej, představení masek, sportovní soutěže, vyhodnocení,...)

Očekávané výstupy z podtématu:

Vyprávět si pohádky, získat vztah ke kladným pohádkovým hrdinům a povzbudit děti ke konání dobra. – **motivace**

Poznat Masopust v hudbě, v literatuře, v lidových zvycích pro radostné prožití tradice.

Rozvíjet řečové a jazykové dovednosti, chápat nové pojmy.

Samostatně vyprávět kratší děj.

Ráno, v poledne, večer

- Týden (dny v týdnu, co říká kalendář – den, měsíc, rok, co ještě,...)
- Zdravý jídelníček (stolování – upravený stůl, nádobí, hygiena před jídlem, co do něho patří?...)
- Den a noc (hvězdy, měsíc, slunce – západ, východ,...)
- Čas (čím ho měříme – hodiny, ráno a ranní rituály, polední pochoutky, odpolední procházky – zájmy a sporty,...)
- Před spaním (hygiena, pohádka, včasné usínání,...)

Očekávané výstupy z podtématu:

Získat představu o významu dodržování určitého režimu dne pro zdravý a spokojený život.

Samostatnost při sebeobsluze.

Dopravní prostředky

- Barvy v dopravě (semafor – červená stůj, oranžová, zelená volno, pro koho platí,...)
- Dopravní značky (pro koho platí – motorista, chodci,..., proč se jimi řídíme, co by se stalo kdyby...?,...)
- Hromadné dopravní prostředky (letadlo, autobus, vlak, metro, trolejbus, tramvaj, loď,...)
- Co jezdí po silnici? (automobil, motocykl, kolo, co ještě?...)
- Vozovka (co jezdí po silnici, kdo na ní patří a nepatří, dopravní policista, přechody pro chodce, vrtulníky – záchranáři,...,dálnice–kdo na ni patří a nepatří,...)

Očekávané výstupy z podtématu:

Mít základní představu o dopravních prostředcích kolem nás a o bezpečném pohybu v silničním provozu.

Opakování, evaluační záměry, přání dětí

- Literatura:**
- Zima v MŠ – *Eva Opravilová*
  - Nápadky pro celý rok – Nápadky pro podzim a zimu
  - Pranostiky a hry po celý rok – *Iva Maráková*
  - Kamínky: Paní Zima jede – *Milada Přikrylová*
    - Hádej pohádku
    - Hádej, čím jsem
    - Dopravní prostředky
  - Strašidla a pohádkové bytosti – *L. Marcinko*
  - Hrajeme si pohádku – *I. Ulrychová*

Básně: – Jede, jede mašinka, – Pohádka, – Jedny dveře, druhé dveře

Písně:

Pohádka, masopust – Medvěd, – Rozvíjej se poupátko, – O princezně na hrádku

Ráno, poledne, večer – Ivanku náš, – Nový den jsi nám dal, – Jednou budem dál

– Písničky před jídlem

Dopravní prostředky – Vláček, – Tú, tú, tú, auto už je tu

Březen: Jaro ťuká

Charakteristika integrovaného bloku:

Měsíc březen je dobou probouzejícího se jara. Všechno nabírá novou sílu po zimě a celá příroda se probouzí ze spánku. Rostliny i zvířata se vrací k novému životu, který přináší radost a naději. Slunce všechno zahřívá novou silou, stromy pučí novou mizou. Do této atmosféry vstupuje postní doba jako příprava na Velikonoce. Integrovaný blok obsahuje přípravu na velikonoční svátky v podobě prožívání různých velikonočních tradic.

Navržené dílčí vzdělávací cíle:

Dítě a jeho tělo:

Ovládnutí pohybového aparátu a tělesných funkcí.

Dítě a jeho psychika:

Rozvoj dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění), vytváření základů pro práci s informacemi.

Dítě a ten druhý:

Rozvoj kooperativních dovedností ve skupinkách. – **společenská obratnost**

Dítě a společnost:

Seznamování se světem lidí, kultury a umění, osvojení si základních poznatků o prostředí, v němž dítě žije.

Dítě a svět:

Osvojení si poznatků a dovedností potřebných k vykonávání jednoduchých činností v péči o okolí při spoluvytváření zdravého a bezpečného prostředí a k ochraně dítěte před jeho nebezpečnými vlivy.

Integrovaný blok: Jaro ťuká

Podtémata – vzdělávací obsah:

Jarní rostliny

- Roční doby a počasí (první jarní den, rosa a déšť, slunce, vítr, mlha a ranní mrazíky, kdy je duha?, zpěv ptáčků – skřivan, kos, ..., Velikonoce – svátky jara)
- Kde jarní rostlinky najdeme (zahradky, louky, lesy, hory, u řeky, ...)

- První jarní rostliny – jak se k nim chováme (sněženka, bledule, petrklíč, pampeliška, jáva – kočičky, tulipán, narcis, zlatý dešť, vůně květů, barvy květů,...)
- Růst rostlin (pokusy s klíčením, péče o květiny ve třídě, podmínky pro růst – teplo, světlo, voda, živiny,...)
- Zahrádka kolem nás (pro odpočinek, pro krásu – květy, životní prostředí, zelenina, ovoce, práce člověka,...)
- Tradice související s příchodem jara (různé tradiční „jarní“ hry)
- Vítání jara

Očekávané výstupy z podtématu:

Získat vztah k přírodě, učit se chránit zeleň a rostliny kolem nás ke zkvalitnění životního prostředí.

Vědět, co rostlina potřebuje k životu a jak o ni pečujeme.

Umět pojmenovat aspoň některé jarní květiny.

Poznat zahrádku jako součást dobrého životního prostředí.

Poznat rozdíl mezi zimou a jarem.

Nacházet společné znaky pro jaro.

Život v půdě a co do ní nepatří

- Neživá příroda – vlastnosti (nerosty, horniny, voda, kamínky, oblázky, hlína, písek,...)
- Drobní živočichové v půdě (krtek, myš, křeček, žížala, ...)
- Jak se o půdu staráme? (rytí – orání, hnojení, zavlažování, ...)
- Co je to kompost? (co se dá kompostovat – rostlinky, rozdrčené větvičky, listí, ...)
- Co do půdy nepatří? (nerozložitelný odpad – třídění odpadu, chemikálie,...)

Očekávané výstupy z podtématu:

Vědět, že o dobrou úrodnou půdu je třeba pečovat.

Kontrolovat své okolí a nahlásit co k nám do zahrady nepatří.

Nenechávat pohozené hračky – uklízet po sobě.

Kniha, slavíme Velikonoce (náměty pro práci na dva týdny)

- Jak se rodí knížka (papír, spisovatel, básník, ilustrátor, tiskárna, kniha,...)
- Jak vznikl papír (strom, dřevo, výroba papíru, sběr starého papíru – sběrna,...)
- Moje oblíbená knížka a hrdina z ní (jak se jmenuje, jak se chová, proč se mi líbí, kdo mi o něm čte, kde mám knížku uloženou,...)
- Co v knize najdeme? (poučení – slovník, encyklopedie, zábavu – verše, pohádky, příběhy, výtvarné umění – ilustrace, ...)
- Proč se říká: Kniha – přítel člověka (kam nás knížka zavede, co všechno s ní můžeme prožít, kdy a proč ji vyhledáváme, kde ji uložíme, jak s ní zacházíme, kde si ji koupíme nebo půjčíme,...)
- Bible – kniha knih (o čem nám vypráví, čemu nás učí, kdo ji napsal, velikonoční události,...)
- Symboly postní doby – křesťanské dědictví našich předků (půst, popel, kříž)
- Velikonoční tradice (barvení vajíček, pomlázka, velikonoční pokrmy, kuřátka, beránci.)

Očekávané výstupy z podtématu:

Získat touhu po čtení, po vlastní knížce a umět s ní zacházet. – **motivace**

Poznat, že knížka je zdrojem informací.

Seznámit se s křesťanskou podstatou slavení Velikonoc a prožít Velikonoce v tomto duchu.

Rozumět křesťanskému smyslu postní doby.

Umět přiznat svoje nedostatky a přiznat chybu, umět se omluvit. – **sebeuvědomění, sebeovládání**

Rozumět velikonočním symbolům – vajíčko, mazanec, kuřátka, beránek apod.

Opakování, evaluační záměry, přání dětí

Literatura: – Jaro v MŠ – *Eva Opravilová*
– Nápady pro celý rok – Nápady pro jaro a léto
– Pranostiky a hry po celý rok – *Iva Maráková*
– Kamínky: Jak se rodí jaro
– Les a praktická ekologická výchova v MŠ – *Josef Hederer*

Básně: – Jarní, – Koleda kuřátek, – Klíčí zrníčka, – Slepíčka a holčička
– Na jaře, – Koledování, – Tajemství, – Kropenatá slepička
– Předjaří, – Velikonoční zajíci, – Jarní slunce, – Bukú,bukú
– Otloukej se, píšťaličko, – Slepíčka

Písně:

Jarní rostliny – Přišlo jaro, – Volám tě sluníčko, – Travička zelená, – Slunce, – Pampelišky
– Každé ráno slunce vstává, – Na tý louce zelený
Velikonoce – Byl jsi tam, – Ježíš žije, aleluja, – On je Vítěz, aleluja

Duben: Život zvířat

Charakteristika integrovaného bloku:

Duben je měsíc, kdy celá příroda začíná rozkvétat, vonět. Nejdříve keře jako je zlatý dešť, potom také stromy. Jaro je v plném proudu. Rodí se mláďata a celá příroda ožívá.

Navržené dílčí vzdělávací cíle:

Dítě a jeho tělo:

Osvojení si poznatků a dovedností důležitých k podpoře zdraví, bezpečí.

Dítě a jeho psychika:

Přemýšlet, vést jednoduché úvahy a to, o čem přemýšlí a uvažuje, také vyjádřit. – **sebeuvědomění**

Dítě a ten druhý:

Seznamování s pravidly chování ve vztahu k druhému dítěti i ke zvířátkům. – **společenská obratnost**

Dítě a společnost:

Vytvoření povědomí o mezilidských morálních hodnotách.

Dítě a svět:

Rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách.

Integrovaný blok: Život zvířat

Podtémata – vzdělávací obsah:

Domácí zvířata a jejich mláďátka

- Domácí mazlíčci (které známe, proč je máme, jak se o ně staráme, co potřebuje každé zvířátko, nebezpečí ze strany cizích zvířat – pes,..., ...)
- Typické znaky zvířátek (způsob života, vzhled, pohyb, velikost, mají hlas?,...)
- Jaký užitek má člověk z hospodářských zvířat? (mléko, maso, vajíčka, vlna, peří,...)
- Ustájená zvířátka (ovce – jehňátko, vepř – selátko, koza – kůzlátko, kráva – telátko, kůň – hříbátko,...)
- Zvířátka na dvoře (slepice – kuře, kohout, kačena – káčátko, husa – housátko, králík,...)
- Mláďata domácích zvířat

Očekávané výstupy z podtématu:

Vědět, že naši zvířecí mazlíčci doma potřebují péči a lásku.

Poznat význam zvířátek pro citový život člověka i jeho obživu. – **sebeuvědomění**

Seznámit se s nebezpečím při setkání s cizími zvířátky.

Volně žijící zvířata

- Co živočichům nesvědčí? (špatné životní prostředí – znečištěné toky, nepříznivé počasí – vichřice, blesk, kroupy, potopy,...)
- Koho najdeme (v lese – mravenec, vosy, veverka,..., na poli – zajíc, myš, broučci,..., na zahradě – plži, krtek, ježek, žížala,..., u vody – ryba, žába, rak, čáp,...)
- Péče o zvířátka, ptáky a ryby v zimě (ptáci – krmítka, v lese – krmelce, ryby v řece,...)
- Kdo létá – ptáci a hmyz (ptáčci, motýli, včely, vosy, mouchy, komáři, sluníčko sedmitečné,...)
- Péče matky (ptáčci – hnízdo – vajíčka – mládě, mravenci – mraveniště, ...)

Očekávané výstupy z podtématu:

Vědět, že činnosti člověka mohou ovlivnit život zvířátek i vzhled přírody kolem nás.

Při poznávání přírody využívat více smyslů.

Zvířata dálných krajín – v ZOO

- Zvířátka v zoo (jak se k nim chováme, proč je nekrmíme, jejich mládě, odkud k nám přijela, kdo se o ně stará – ošetřovatel,...)
- Vodní nádrže (tuleni, delfini, bobři, kdo ještě?,...)
- Ptáci (papoušci, orel, sova, proč žijí ve voliérách, co umí,...)
- Plazi (terária – zmije, ještěrky, užovky, mohou být nebezpeční?,...)
- Mají kopýtka (kůň, zebra, antilopa, jelen, srnka, kdo ještě?,...)

Očekávané výstupy z podtématu:

Vědět o přírodních rezervacích plných krásy a zajímavých živých tvorů.

Osvojit si správné chování návštěvníků zoologické zahrady ke všem živočichům i rostlinám.

Připravujeme se na divadelní festival, přání dětí

- Literatura:** – Jaro v MŠ – *Eva Opravilová*
– Nápadky pro celý rok – Nápadky pro jaro a léto
– Pranostiky a hry po celý rok – *Iva Maráková*
– Kamínky: Moje zvířátko
– Lesními pěšinami – *Miroslav Bouchner*
– Velká obrázková kniha o zvířatech – *Milena Lukešová*
– Domácí zvířata, Mláděta v přírodě, Mláděta v ZOO

Básně: – Had leze z díry, – Zvířátka i dětičky, – Houpy, houpy, – Kořata

Písňe:

Domácí zvířata – Skákal pes, – Běžela ovečka, – Kočka leze dírou, – Ovečka kudrnatá
– Halí, belí, – Hajha, husy, – Haj husičky, – Myši a kocouři,
– Hou, hou, krávy jdou, – S pejskem na procházce, – Když jsem já sloužil
– Když jsem husy pásala, – Maličká su

Volně žijící zvířata – Cvrček dělá cvrky, cvrk, – Žába leze do bezu, – Sedí liška pod dubem
– Mravenčí ukolébavka, – Běží liška k Táboru, – Labutě, – Žezulička
– Vrána letí, – Čížečku, – Žezuličko, kde jsi byla, – Na tý louce zelený

Exotická zvířata – Dneska jedeme do ZOO, – Pět minut v Africe

Pohybové hry: – Na vlka a kůzlata, – Na supu

Květen: Měsíc květů

Charakteristika integrovaného bloku:

O květnu se říká, že je to nejkrásnější měsíc v roce. V tomto období se snad každý raduje z krás přírody, květů, jejich vůně. Všechno rozkvétá, zpívá a tančí. Rozkvétá také voňavá lípa, která je pro nás symbolem státnosti. Tyto stromy byly odedávna vysazovány na památných místech a při slavnostních příležitostech. V tomto krásném období prožíváme také svátek matek, tvoříme pro ně dárky a vystoupení, které vrcholí na Divadelním festivalu Prahy 7. Zabýváme se hudebním projevem a tancem.

Navržené dílčí vzdělávací cíle:

Dítě a jeho tělo:

Osvojení si věku přiměřených praktických dovedností.

Dítě a jeho psychika:

Rozvoj schopnosti citové vztahy vytvářet, rozvíjet je a city plně prožívat. – **empatie**

Dítě a ten druhý:

Posilování prosociálního chování ve vztahu k ostatním lidem v rodině, ochrana osobního bezpečí a soukromí ve vztazích s druhými dětmi a dospělými. – **společenská obratnost**

Dítě a společnost:

Vytvoření základů aktivních postojů ke světu, k životu, pozitivních vztahů ke kultuře a umění, rozvoj dovedností umožňujících tyto vztahy a postoje vyjadřovat a projevovat, rozvoj společenského i estetického vkusu.

Dítě a svět:

Vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, s živou a neživou přírodou.

Integrovaný blok: Měsíc květů

Podtémata – vzdělávací obsah:

U nás doma

- Naše rodina (rodiče, sourozenci, prarodiče, teta, strýc, bratřenci, sestřenice,...)
- Naše město (kde bydlíme – cesta do MŠ, kde žijeme, kvetoucí stromy a keře, řeky,...)
- My a EU (symboly EU, platidla, naši sousedé – vlajky, přátelské vztahy,...)
- Naše země (nejznámější řeky a města, Pražský hrad, Praha – kvetoucí město, státní symboly – vlajka, znak, hymna, kde najdeme státní znak – na školách, úřadech,...)
- Dopravní prostředky (na silnici, ve vzduchu, na vodě, na kolejích, kola a stezky pro ně)

Očekávané výstupy z podtématu:

Získat vztah k domovu, ke svému bydlišti, k naší zemi a k sousedům, ke společnosti EU.

Vědět, že existují jiné státy a jiné světadíly.

Přijímat lidi jiné pleti jako sobě rovné. – **empatie**

Uvědomovat si svou státní příslušnost a poznat státní symboly.

Vědět, že lípa je náš národní strom.

Umět se s druhým rozdělit.

Mít představu co se ve společnosti smí a nesmí. – **společenská obratnost**

Mít citový vztah ke svému okolí.

Svátek matek

- Rodina (místo bezpečí, místo lásky, místo vzájemné pomoci, místo tolerance a důvěry, ochrana osobního soukromí a bezpečí,...)
- Oslava Dne matek (koho pozveme – pro maminky a babičky, jaké přání, jaký dárek vyrobíme, jaký program připravíme,...)

- Naše maminky a babičky (proč je máme rádi, jsme poslušní, jak a proč jim pomáháme,...)
- Kdo patří do rodiny (jména rodičů – zaměstnání rodičů, jména sourozenců, babička a dědeček – koho jsou to rodiče, vnuk a vnučka,...)
- Vztahy mezi oběma pohlavími v rodinách (tatínek a maminka, sourozenci, prarodiče, strýc a teta, bratranec a sestřenice, ...)

Očekávané výstupy z podtématu:

Poznat strukturu rodiny, uvědomit si nejbližší členy své rodiny.

Prožít radostně sváteční událost – Svátek matek.

Vědět, že rodina ochrání naše osobní soukromí i bezpečí.

Zvládat základní pohybové dovednosti.

Dokáže napodobit jednoduchý pohyb a sladí jej s rytmem a hudbou.

Dokáže se naučit a reprodukovat jednoduchý text.

Živá a neživá příroda

- Čisté životní prostředí (prospěšnost čistého vzduchu, ekologické chování – třídění odpadu, co jsou skládky na odpad,...)
- Rozmanitost přírody, rostliny a zvířátka (kvetoucí louky – léčivé byliny – podběl,..., hory a lesy, chráněné oblasti, vodní toky a jejich okolí,...)
- Ochránci přírody (chrání čistotu vodních toků, chrání čistotu ovzduší, chrání rostliny i stromy, ...)
- Stromy a keře (listnaté – dub, buk, bříza, kvetoucí ovocné, jehličnaté – smrk, borovice, jedlička, strom – kořen, kmen, koruna, keře – šípek,...)
- Neživá příroda (vlastnosti, nerosty, písek, kámen, voda, ...)

Očekávané výstupy z podtématu:

Poznat, že je správné třídit odpad a chovat se ekologicky k živé i neživé přírodě.

Získat povědomí o správném chování člověka k přírodě a k životnímu prostředí.

Opakování, evaluační záměry, přání dětí

- Literatura:**
- Jaro v MŠ – *Eva Opravilová*
  - Nápadky pro celý rok – Nápadky pro jaro a léto
  - Pranostiky a hry po celý rok – *Iva Maráková*
  - Kamínky: Když všechno kvete
Evropská unie
  - Lesními pěšinami – *Miroslav Bouchner*

Básně: – Co voní, – Maminkám

Písně:

U nás doma – Státní hymna

Svátek matek – Maminko milá, – Dobrý, dobrý je Bůh

Pohybová hra: – Kopřivo, kopřivo

Červen: Naše modrá planeta – pevniny a vodstvo

Charakteristika integrovaného bloku:

Červen je měsíc, ve kterém přichází léto s bohatstvím a hojností. Máme možnost se radovat z tepla slunečních paprsků, svěží přírody, vody, z lahodnosti lesních plodů a také z vůní.

V červnu se vydáváme více do přírody, ať už na výlet nebo do blízké Stromovky. Děti se

seznamují s vhodným chováním v přírodě. Zabýváme se cestováním. Slavíme Den dětí.

Navržené dílčí vzdělávací cíle:

Dítě a jeho tělo:

Rozvoj fyzické i psychické zdatnosti.

Dítě a jeho psychika:

Vytváření pozitivního vztahu k intelektuálním činnostem a k učení, podpora a rozvoj zájmu o čtení, získání schopnosti záměrně řídit svoje chování a ovlivňovat vlastní situaci. – motivace, sebeovládání

Dítě a ten druhý:

Vytváření prosociálních postojů (rozvoj sociální citlivosti, tolerance, respektu, přizpůsobivosti apod.). – empatie, společenská obratnost

Dítě a společnost:

Vytváření povědomí o existenci ostatních kultur a národností.

Dítě a svět:

Poznávání jiných kultur, vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, s lidmi, společnostmi, planetou Zemí.

Integrovaný blok: Naše modrá planeta – pevniny a vodstvo

Podtémata – vzdělávací obsah:

Příprava na Den dětí

- Svátek všech dětí (děti na všech světadílech – černochoch, bělochoch, rovnost dětí, přátelství, rasová tolerance,...)
- Jak svátek oslavíme (divadlem?, pohádkou?, sportovními soutěžemi?, kulturním programem?, veselící s maskou?, výletem?, ...)
- Co děláme v MŠ i doma? (sportujeme, cvičíme, učíme se, hrajeme si, jsme čistotní, stolujeme,...)
- Jací jsme? (máme bystré oči, hbitý jazýček, máme obratné tělo, máme pracovitě ruce, máme dobré srdce, ...)

Očekávané výstupy z podtématu:

Získat povědomí o přátelství a toleranci lidí všech barev pleti.

Umět rozpoznat různé vůně a chutě.

Mít radost ze zvládnutého a poznaného. – sebeuvědomění

Používat aktivně nová slova k popisu.

Vnímat co ten druhý potřebuje a co si přeje. – empatie

Odmítat společensky nežádoucí chování – odmítat násilí.

Zvládnout sebeobsahu a prostorovou orientaci.

Naše planeta

- Lesy (čistota, součást živ. prostředí, živočichové, jehličnaté a listnaté stromy, rostliny, houby, ...)
- Atmosféra, kosmický prostor (čistota ovzduší – chování lidí, kosmonauti, kosmické lodě, ozón, ochranný obal, ...)
- Slunce a Země (pohyb Země okolo své osy – den a noc, pohyb Země kolem Slunce – rok a roční doby, Měsíc – fáze Měsíce,...)
- Oceány a moře (příliv a odliv, podmořský život, lodě a plavidla,...)
- Pevniny a světadíly (hory – krása i sporty, vysoké skály a kopce, chráněné oblasti, živočichové, lidé různých kultur – Evropa, Asie,..., přátelství, tolerance,...)

Očekávané výstupy z podtématu:

Získat povědomí o existenci národů a kultur různých zemí, o planetě Zemi a vesmíru.

Řeky a moře

- Řeky, potoky, jezera (rybáři a rybolov, mosty a doprava, přehrady, čistota vody – ovlivňuje člověk, živočichové – kapři, raci, ryby, ...)
- Oceány a moře (plavidla a lodě – doprava lidí a zboží, slaná voda, živočichové – delfin, kosatka, chobotnice, ..., rybáři – rybolov, ...)
- Pobřeží u moře (přístavy, skály, oblázky, písek, rekreace člověka, lastury a mušle, ...)
- Voda jako živel (deště, tání sněhu z hor – záplavy, ochrana před nimi, nebezpečí pro neplavce – výuka plavání, ...)
- Voda jako nositelka života (člověk ovlivňuje čistotu řek, mraky a déšť, pro člověka – studny, vodovody, pro rostliny i živočichy, ...)

Očekávané výstupy z podtématu:

Získat poznatky o vodě jako nebezpečném živlu, ale i o nezbytnosti vody pro život.

Vědět, že mořská voda je slaná.

Mít radost ze šplouchající vody. – **sebeuvědomění**

Chystáme se na prázdniny

- S kým se vypravíme (s rodiči – k babičce, na dovolenou, sami – na tábor, k babičce, tetě, ...)
- Kam pojedeme (do hor, k moři, do lesa, na vesnici, do města, ...)
- Jak a čím budeme cestovat (po souši, po vodě, poletíme, ...)
- Na co se těšíme (na příjemně strávený čas s blízkými, poznávání nových kamarádů, koupání, hry, výpravy, ...)
- Co si vezmeme sebou (k moři – ..., do hor – ..., k babičce – ..., ...)

Očekávané výstupy z podtématu:

Získat představu o tom, co nás o prázdninách čeká, na co se můžeme těšit.

Uvědomit si, co potřebujeme na různých místech a v různých situacích.

Vědět jak se máme chovat v dopravních prostředcích. – **společenská obratnost**

- Literatura:**
- Léto v MŠ – *Eva Opravilová*
  - Nápady pro celý rok – Nápady pro jaro a léto
  - Pranostiky a hry po celý rok – *Iva Maráková*
  - Kamínky: Když všechno kvete
  - Lesními pěšinami – *Miroslav Bouchner*

Básně:

Den dětí – Barevný je svět

Naše planeta – Raketa

Řeky a moře – Plavání, – Pěšky, – U nádraží v Kolíně

Chystáme se na prázdniny – U nádraží v Kolíně, – Prázdninová, – Výlet, – Autobus, velký bus

Písňe: – Pramínek, – Kapka

Pohybová hra: – Raketa

Charakteristika integrovaných bloků ŠVP „Waldorfská mateřská škola“

1. Michaelská doba – obraz podzimu jako období sklizně úrody a počátku procesu odumírání života v přírodě (rovnodennost – znamení Vah – obraz rozvažování, hledání odvahy potýkat se s nerozhodností, s oslabujícími silami – odvaha, statečnost, rozhodnost, schopnost čelit překážkám a nebezpečí). – **motivace, sebeovládání**

Činnosti: básně a písně s motivy kamene, žezla, vydatný pohyb venku, běh, překonávání překážek a terénních nerovností, lezení do výšky, sbírání a mletí obilí na mlýnku, první pečení chleba, pohádky vyjadřující souboj, odvahu k překonání sil zla.

2. Martinská doba – prožitek zkracujícího se dne prostřednictvím tradičních lidských činností v kruhu blízkých lidí, prožitek vzájemnosti, společenství, tepla v lidských vztazích. Sv. Martin jako symbol soucítění, vzájemné pomoci a úcty. – **empatie, společenská obratnost**

Činnosti: básně a písně s motivem světla a lucerniček, drobné činnosti v kruhu kamarádů – tkaní na rámu, vyšívání, praní a česání ovčí vlny, výroba martinských lucerniček a světýlek z dýní, závěsné pohyblivé objekty z přírodnin nebo papíru, venku hrabání listí, pohádky vyjadřující motiv dělení, obdarování.

3. Advent – prožitek nálady adventního času – zamyšlení, tajemství, cesta k porozumění druhému člověku, vnitřní ztišení jako prostor pro druhého, Vánoce jako symbol příchodu nového života po období odumření (návrat Slunce, zrození světla z temnoty noci). – **empatie**

Činnosti: činnosti podporující myšlení – cvičení jemné motoriky, úklid – nastolování pořádku a řádu ve věcech, básně a písně s adventním obsahem a později vánoční koledy, vyprávění a poslechové činnosti, pečení cukroví (formování, vykrajování, válení, lití), výroba vánočních přání, ozdob a řetězů ze slámy, drobné dárky, dětská vánoční hra, hádanky. Postupné budování jesliček (po týdnech: minerály, rostliny, zvířata, lidé), poslech adventních příběhů, pohádky s motivem očekávání.

4. Masopust – Nový rok jako symbol optimismu a nové perspektivy, prožitek vrcholného období zimy v jeho tradičním pojetí jako období začátku pronikání životních sil z nitra Země na povrch. Masopust jako symbol živelnosti – cesta sebevyjádření, seberealizace, pocitu dostatku („hodování“) a radosti, podpora nápadů a experimentování, prožívání různých rolí, plnění soutěživých úkolů. – **sebeuvědomění**

Činnosti: básně a písně o zvířátkách, masopustní říkadla, zvukové experimenty – hra s tóny i rytmem, dramatizace příběhů, vyrábění masek a papírových panáků, smažení koblih, barevné mozaiky a mandaly, navlékání skleněných korálků, vločky z hedvábného papíru, výroba kalendářů – plánování budoucích činností, dostatek volného pohybu povzbuzujícího dýchání a krevní oběh, odlévání svíček ze včelího vosku, krmení ptáků nebo zvířat, pohádky s motivem hojnosti nebo s náladou působení skrytých procesů v přírodě.

5. Jarní slavnost – rytmizace, opakování, hledání vnitřního řádu v období všeobecného vnějšího pohybu a změn v přírodě (rašení, bujení). Velikonoční zajíc jako symbol altruismu a překonání vlastních potřeb, vejce jako symbol nového života, proutí jako symbol proudící životní síly. – **empatie**

Činnosti: poznávání a pozorování probuzené přírody, tradiční dětské činnosti a hry, básně a písně o jaru, práce na zahradě – úprava záhonů, vysévání květin a zeleniny, splétání proutků, otloukání píšťalek, cvrknání kuliček, výroba ptáčků z vizovického těsta nebo ovčí vlny, zážitky s vodou, zdobení velikonočních kraslic, pečení tradičního velikonočního pečiva, nové ztvárnění prostor MŠ, pohádky vyjadřující životní sílu a odhodlání, odpuštění a obětování.

6. Letnice – prožitek vztahu k nejbližší osobě (svátek matek), starosti o ni, pocitu péče o ni, poděkování. Otvírání studánek – královničky jako symbol uvolnění léčivých sil Země vnitřním očištěním, pták jako symbol svobodného ducha a svobodné vůle. – *empatie*

Činnosti: básně a písně o maminkách nebo vztahu k někomu blízkému, k otvírání studánek a elementárním bytostem, vyrábění dárků pro maminky, v dílně výroba lodiček z kůry stromů nebo větrníků, sbírání bylin, holubičky z papíru či včelího vosku, pečení svatodušního koláče, pohádky s motivy probuzení, osvobození, sebeuvědomění. – *sebeuvědomění*

7. Svatojánská doba – prostřednictvím sběru léčivých bylin a péče o zahradu a své okolí, prožitek síly vrcholícího období léta v jeho plnosti forem před počátkem působení sil útlumu v přírodě, nálada obratu a proměny, Sv. Jan jako symbol zralosti a obratu – kvalitativní změny v přírodě i v nitru člověka (nejen já, ale i druzí). – *sebeovládání, empatie*

Činnosti: básně, pohybové hry a písně s letní tematikou (motivy tance, ohně, slunce – byliny, víly), lisování rostlin, vytváření herbáře, pletení věnečků, pečení svatojánského koláče, pohádky o vílách, čarování, slunci, moci přírodních sil.

Funkce a smysl těchto bloků

Funkce poznávací – dítě se seznamuje s významem jednotlivých tradičních svátků roku, získává porozumění pro symboly kultury, ze které vychází, a její historii. Vnímá proměny kvalit přírody v průběhu roku a stává se součástí jejího řádu. – *sebeuvědomění*

Funkce emocionální – slavnost poskytuje dítěti prožitek naplněného očekávání, pocit nasycení, uskutečnění, oddělením času svátečního a času všedního přináší citové uspokojení a pocit životní pohody a umožňuje jeho plnohodnotné prožití. – *sebeuvědomění*

Funkce sociální – slavnost připravuje a prožívá dítě nejen se „svými lidmi“ ze školního společenství, ale i v rámci širšího okolí MŠ a také se svou rodinou. MŠ tak naplňuje princip komunitní školy – stává se místem vzájemného setkávání. – *společenská obratnost*

Funkce volní – věci docházejí k cíli, má tedy smysl se o ně pokoušet – splnění úkolu přináší pocit seberealizace, zvyšuje vědomí vlastní hodnoty a uspokojení ze spolupráce. Dochází k posílení vůle – dítě není pouze pozorovatelem skutečnosti, ale jejím tvůrcem – získává množství nových kompetencí. – *motivace, sebeovládání*

Funkce etická – každý z jednotlivých obrazů se stává trvalou součástí osobnosti dítěte, mravním návykem, součástí dětského já, vnitřní životní potřebou – prožité obrazy se stávají samozřejmostí v budoucím interpretačním rámci života. – *sebeuvědomění*

Funkce estetická – vytváříme v průběhu přípravy slavnosti prostředí naplněné harmonií a krásou (slavnostní okamžik, slavnostní nálada – úklid, zdobení). – *společenská obratnost*

Funkce ekologická – jednotlivá období roku a jednotlivé charakterové rysy osobnosti člověka vnímané prostřednictvím obrazů jsou výrazem jednoty bytí na Zemi – jsme svým jednáním spojeni se Zemí a její duševností. Ta v jednotlivých obdobích oslovuje a probouzí naše konkrétní lidské kvality (odvaha, soucit, porozumění, seberealizace, schopnost proměny, bdělost, naslouchání apod.) – Země a jsoucno jsou nesené shodným řádem bytí, nelze je od sebe oddělit. – *empatie, motivace, sebeovládání*

Příloha č. 6

Program 1. Třídy Waldorfské mateřské školy

Motto: „Chci jako pták volně létat, jako skála pevně stát, i ze země sílu brát, ve všechno dobré doufat, potom se nebudu bát.“

Ve školním roce 2008 – 2009 bude do naší třídy docházet 25 dětí ve věku od 3 do 7 let, z toho je 12 chlapců a 13 dívek. Dvě dívky a jeden chlapec mají odklad školní docházky a ve třídě je celkem 13 předškolních dětí.

Základem našich činností budou jednotlivá období roku, která vyvrcholí vždy slavností – svátkem tohoto období. Na tuto slavnost se budeme postupně připravovat prožíváním vyprávění, pohádek, písněmi, verši, prstovými a pohybovými hrami, které se k tomuto období roku budou obsahově i náladou vztahovat. Pravidelné slavnosti se nemohou obejít bez našich rodičů a jejich pomoci. Další pro nás důležitou věcí bude to, abychom mohly nabídnout dětem všech věkových skupin dostatek příležitostí k uplatnění všeho, co již umí a dostatek příležitostí, aby se naučily, co ještě potřebují umět. Toho chceme dosáhnout zejména v oblasti sebeobsluhy a výchovy k samostatnosti dětí. Pro starší děti budeme připravovat složitější a náročnější úkoly, např. vyřizování vzkazů, pomoc mladším dětem při oblékání i při práci, pomoc při drobných opravách hraček, pečení chleba, utírání nádobí, zalévání květin apod. Předškolní děti budou od ledna průběžně pracovat na svých závěrečných dílech, které jim budou předány na Svatojánské slavnosti. Dívky budou šít filcové tašky s ozdobnými bambulkami – vyrobenými mokrou metodou. Chlapci budou vyrábět meč ze dřeva.

Obsah činností v jednotlivých obdobích:

Září

Adaptace nových dětí, seznamování se s dětmi a s prostředím MŠ, obnovování a upevňování sebeobslužných návyků (nabídka a výběr her, úklid hraček, příprava svačiny, hygiena, atd.), povídání o prázdninách, rozdávání dárečků na přivítanou.

Hry, básně a říkadla – Na jména, Na kočku a na myš, Kolo, kolo mlýnský, Pásla ovečky, Michaelská hra, Až budu silný jako svět.

Hudebně pohybové činnosti, písně – Pod naším okýnkem, Koulelo se, koulelo, Šel zahradník do zahrady, Čížečku, čížečku, Hřej sluníčko, hřej, Už Michael prochází branou.

Výtvarné činnosti – kreslení, modelování draka (z ořechové skořápky a včelího vosku), navlékání jeřabin a šípku na nit, kreslení stromu, poté lepení jeřabin do koruny.

Pečení – první mletí mouky před Michaelskou slavností, první pečení chleba, zeleninová polévka.

Pobyt venku – sbírání podzimních plodů, úprava záhonků.

Pohádka – O červené Karkulce, Legenda o sv. Václavu, O obilí.

Říjen

Hry, básně a říkadla – Vezmi žlutou tužku, Foukej, foukej, větříčku, Už ty pilky dořezaly, Hruška na zem padala, Česat jablka, to je snadné.

Hudebně pohybové činnosti, písně – Vlastovičko, leť, Já mám koně, Běží liška k Táboru, Vyletěl si pyšný drak, Leze, leze brouk.

Výtvarné činnosti – malování první barvou (michaelskou korunu, spadané listí), kreslení, modelování (motivy ovoce a zeleniny, ježek), malování listů, vyrábění draka z listů, vyrábění pavoučků za kaštanů a vlny.

Pečení – pečení chleba, příprava müsli, pečení štrúdlu.

Pobyt venku – hrabání listů na zahradě, příprava na zimu, sběr přírodnin a kamínků.

Pohádka – Dvanáctihlavý drak, O chytrém Ševčíkovi, Skřítek Podboráček (také dramatizace).

Listopad

Hry, básně a říkadla – Martinská hra, povídání o svatém Martinovi.

Hudebně pohybové činnosti, písně – Bude zima, bude mráz, Temno je kolkolem, Listopad, listopad, Už šepí se a fouká, Lucerno, lucerno, Pár drobečků k večeři, Za kámen se skřítek schoval.

Výtvarné činnosti – malování, kreslení, modelování – martinské motivy (kůň, podkovy, rytíř s červeným pláštěm, skřítki apod.), výroba martinských lucerniček z dýní.

Pečení – martinské rohlíčky, chléb, müsli.

Pobyt venku – úklid listí, kreslení klacíkem v písku, vození kamínků v trakařích, pozorování podzimní přírody, výroba domečků pro skřítky.

Pohádka – Děvčátka a hvězdy, Lesní chaloupka, Legenda o sv. Martinovi, Holčička s lucerničkou.

Prosinec

Hry, básně a říkadla – vyprávění o adventních a vánočních zvycích, adventní kalendář, povídání o sv. Mikuláši.

Hudebně pohybové činnosti, písně – Sněží, Padá snížek, Dědečku, dědečku, koleda, Vánoční hra, zpěv tradičních adventních písní – Šla Maria, Byla cesta ušlapaná, vánoční koledy.

Výtvarné činnosti – malování (žlutá a modrá – hvězdy na nebi), kreslení (Panna Maria, Betlém), Ozdoby z těstovin, modelování. Mikuláš, čert, anděl, Betlém.

Pečení – vánoční cukroví.

Pobyt venku – sbírání přírodnin pro vznikající jesličky na stole ročních dob, vycházky do okolí – krmení ptáčků a veverek.

Pohádka – 3x adventní příběhy.

Leden

Hry, básně a říkadla – Tříkrálová hra, Mráz, Tři vrabčáci, Kam se ježek v zimě schoval, Stopy ve sněhu, Snížek padá.

Hudebně pohybové činnosti, písně – My tři králové, Vrabec v zimě, Zvony zvoní, Povídala vrána vráně.

Výtvarné činnosti – malování (prolínání různých odstínů modré), kreslení, modelování – Tři králové, zimní motivy (sněhuláci, vločky), zdobení svíci nebo výroba svíci z nebarveného včelího vosku, výroba hudebních nástrojů na masopust.

Pečení – pečení Tříkrálového chleba, příprava müsli.

Pobyt venku – vycházky do blízkého okolí, sáňkování, klouzání.

Pohádka – Narodil se Kristus Pán, O dvanácti měsíčkách.

Únor

Hry, básně a říkadla – Ve stáji, Micka a Rek, Když začne skřivánek povrzávat, Zimní nebe.

Hudebně pohybové činnosti, písně – Utíkej, Káčo, utíkej, Masopust, Jemine Domine, My jsme muzikanti, Kalamajka mik, mik, mik, Vstávej, medvěde.

Výtvarné činnosti – malování, kreslení, modelování – motivy zvířátek, panáků, výroba hromniček (ponožování do vosku, následuje zdobení svíčky), výroba chrastidla na Masopust.

Pečení – před slavností smažení koblih, pečení chleba, výroba müsli.

Pobyt venku – volný pohyb na zahradě, příprava zahrady na jarní práce (úklid starého listí, klacíků).

Pohádka – O Smolíčkovi, Koblížek na vandru, Peřinbaba, Kačenka Schingebiss.

Březen

Hry, básně a říkadla – Semínko, dobrý den, Otloukej se písťaličko, Smrt chodí po vsi, Jarní hra.

Hudebně pohybové činnosti, písně – Jaro už je tu, Jarní slunce, Na jaře, Sedmikráska, Přišlo

jaro do vsi, Vrby se nám zelenají, Smrt jsme vám odnesli, Semínko, dobrý den.

Výtvarné činnosti – malování (modrá, červená, žlutá – kytičky v trávě), kreslení, modelování – jarní motivy (kuličky, důlek, kuřátka, sněženky).

Pečení – chléb, před jarní slavností pečení jídel, müsli.

Pobyt venku – hry na zahradě – cvrknání kuliček, skákání přes švihadlo, úprava záhonků, vysévání, příprava ohniště na slavnost – dřevo do otýpek.

Pohádka – O sněžence, O kohoutkovi a slepičce, Co je to proti pomněnkám.

Duben

Hry, básně a říkadla – V teplém vzduchu, Konvalinka, Zajíček, velikonoční říkadla a koledování, Na sedmikrásku, Zajíček ve své jamce.

Hudebně pohybové činnosti, písně – Ztratil kos píšťalku, Vzal vrabeček na taneček, Holka modrooká.

Výtvarné činnosti – malování (jarní kytičky – modrá, žlutá, červená), kreslení, modelování – velikonoční tematika – vajíčka (vybarvování v ploše), kuřátko, zajíc.

Pečení – mletí obilí na mlýnku, chléb, velikonoční pečivo – beránek, mazance.

Pobyt venku – hry na zahradě – přeskakování švihadla, chůze na chůdách, honičky s pravidly, úprava pískoviště.

Pohádka – Tři zlaté vlasy děda Vševěda, Locika, Jorinda a Joringel.

Květen

Hry, básně a říkadla – U potoka roste kvítí, Přijel kmoť z poličky, Už si vrabci koupou břicho, Pavouci.

Hudebně pohybové činnosti, písně – Kuřátko, básničky o studánce, Naše královna bosa chodí, Neseme háky.

Výtvarné činnosti – malování, kreslení, modelování – motivy ptáků (holubice), květin, broučků.

Pečení – chléb, na slavnost Otvírání studánek, svatodušní chléb ze sladkého kynutého těsta, müsli.

Pobyt venku – péče o záhonky – zalévání, pletí, pozorování kvetoucích stromů, hry s míčem, stavby z písku.

Pohádka – Jabloňová panna, Živá voda, Otesánek, Šípková Růženka.

Červen

Hry, básně a říkadla – Na chrpový květ, Kam se schovala zvířátka, Žezulka.

Hudebně pohybové činnosti, písně – Vandrovali hudci, Na tom pražském mostě, Travička zelená, Zlatá brána, Pásla ovečky, Uvijíme věneček.

Výtvarné činnosti – malování (soutisk – motýli), kreslení, modelování – květinové děti, motýli, rané plody, hry s prstovými barvami, výroba desek na obrázky.

Pečení – pečení chleba, před slavností pečení svatojanského koláče s ovocem, müsli.

Pobyt venku – péče o záhonky – zalévání a okopávání květin a zeleniny, sběr některých druhů bylin, hry s vodou a pískem, jízda na koloběžkách a tříkolkách, prolézání a lezení na nízké dřeviny, chůze po kládě.

Pohádka – Zlaté kapradí, Moc noci svatojanské, Věrný Jindřich, Zlatovláska, Hrnečku, vař.

Integrovaní principy Programu podpory zdraví

1. Respekt k přirozeným lidským potřebám jednotlivce v celku společnosti a lidstva
  - vyhledávat u dětí skryté potřeby a uspokojovat je
  - učit děti popsat, pojmenovat a chápat své potřeby – sebeuvědomění
  - respektovat různou potřebu individuálního přístupu (užívat model přirozených lidských potřeb podle A. Maslowa)

2. Rozvíjení komunikace a spolupráce
  - používat pouze pozitivní formy komunikace jak verbální, neverbální i činem (nepřípustné je ironizování, ponižování a manipulace)
  - dodržovat zásady naslouchání (podle V. Satirové)
    - a) věnovat plnou pozornost
    - b) nehodnotit
    - c) projevit účast otázkami
    - d) být empatický – empatie
  - užívat prostředky vedoucí k vědomé spolupráci
    - a) bezpečné prostředí a dohodnutá pravidla – společenská obratnost
    - b) bezpodmínečné přijetí dítěte učitelkou i skupinou dětí
    - c) vidět svět očima druhých – empatie
    - d) mít možnost jednat aktivně – motivace
  - užívání komunitního kruhu s jeho pravidly
  - zveřejnit základní informace o škole (ŠVP, web) v anglickém a německém jazyce

Oblasti, která třídní kurikula pokrývají

- A. Identita** (události spojené s uvědoměním a prožíváním své identity a osobních rolí, které dítě prožívá a i těch, s nimiž se setkává)
„Vím, kdo jsem a kam patřím“ – sebeuvědomění

- B. Příroda** (události spojené s přírodními ději a jevy, zaměřené na poznávání jejich podstaty a jejich dopadu na prostředí a obyvatele, kteří v něm žijí)
„Jsem součástí přírody“

- C. Společenství** (události spojené s prožíváním a zvládáním dějů a změn ve společenstvích)
„Učím se zvládat, co život přináší“ – sebeovládání, společenská obratnost

- D. Aktivita** (události, při nichž vznikají záměrné aktivity ovlivňující životní prostředí i komunitu, v níž dítě žije)
„Ovlivňujeme věci kolem nás“ – motivace

- E. Vztah ke zdraví** (události spojené s vytvářením zdravého životního stylu, osvojování zdravých životních návyků)
„Jsem zodpovědný za své zdraví“

Za dobrodružstvím na létajícím koberci

BARVY	Podzim kouzelnými brýlemi aneb učíme se dívat Velikonoce aneb všechno kolem vajíčka
VODA	Nasad'te si rukavice, přijdou velké fujavice aneb bez vody se nedá žít Vzpomínáme na léto aneb zvládneme tu velkou změnu ? Naše planeta v ohrožení aneb jak můžu pomoci?
POLE,ZAHRADY	Vitamíny, vitamíny, vylez, my o tobě víme aneb chceme být zdraví
LOUKA	Skryté tajemství louky aneb vím, jak se chovat v přírodě Máme rádi zvířata, nejenom ta chlupatá aneb SOS od němých tvář
LES	Jak žije les aneb šiška v lese už se třese
STAVBY	Lidé a jejich práce aneb co všechno dokážu Jak nám pomáhá technika a co příroda na to Jedeme na výlet aneb děti, pozor, červená!
VESNICE	Na jaře se všechno mění aneb začátek nového života Vzpomínky našich babiček aneb po kom to dítě je Zvířátka, co s námi bydlí aneb dokážu se postarat To je ale nových kamarádů aneb učíme se domluvit
LIDÉ	Hejbejte se kosti, mám pohybu dosti aneb jsem na sebe opatrný Přijde k nám Mikuláš aneb tradice Ten Vánoční čas dočkali jsme zas aneb doba klidu a míru I velká osobnost, může mít všeho dost aneb vnímáme svět stejně ? Pozor, nebezpečí aneb vždy si vím rady Koukneme do světa, jak žije planeta aneb je všem veselo? Žijeme v čase a prostoru aneb všechno se vyvíjí Pojďte s námi do pohádky aneb souboj dobra a zla Hola, hola, škola volá aneb chci vědět víc Nakoukneme za vrátka, život jako pohádka aneb můj domov Skloň se ke mně nad postýlku aneb kdo je mi nejmilejší

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Květa Mrázková
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	PhDr. Pavel Kusák, CSc.
Rok obhajoby:	2009

Název práce:	Rozvoj emoční inteligence dětí předškolního věku
Název v angličtině:	Forwarding of emotional growth in preschool children
Anotace práce:	Bakalářská práce je zaměřena na rozvoj emoční inteligence dětí předškolního věku. Srovnáním čtyř mateřských škol poukazuje na různé prostředky i rozsah emoční výchovy. Východiskem pro komparaci byly dokumenty mateřských škol a rozhovory s jejich pedagogy.
Klíčová slova:	emoční inteligence, předškolní věk, školní a třídní vzdělávací program, emoční výchova
Anotace v angličtině:	This paper is focused on the development of emotional intelligence in preschool children. By comparing four nursery schools, the work points out the different methods and range of emotional education. Documentary material from nursery schools and interviews with pedagogues served as the source for this comparison.
Klíčová slova v angličtině:	emotional intelligence, preschool age, school and classroom educational programme, emotional education
Přílohy vázané v práci:	8 příloh
Rozsah práce:	37 stran
Jazyk práce:	Český jazyk